БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чилде үндезилеттинген

ШЫН

1960 ч. МАЙ 28 СУББОТА № 124 (4608).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

Өртээ 20 көп.

Кыдат Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Премьери эш ЧЖОУ ЭНЬ-ЛАЙГА

ПЕКИН хоорай.

Эргим эш Чжоу Энь-лай!

Космиктиг корабль-спутникти Совет Эвилелиниң салып үндүргени-биле холбаштыр изиг байыр чедиргениңер дээш совет улустуң болгаш ССР Эвилелиниң чазааның мурнундан Силерге болгаш Силерни дамчыштыр Кыдат Улус Республиканың чазаанга, бүгү кыдат улуска чүрээмниң ханызындан өөрүп четтирдим.

Дээрниң делгемнерин шиңгээдип алырынга совет улустуң бо улуг тиилелгези болза социалистиг чурттарның чогаадыкчы күжениишкиннери тайбың тургузуушкунче болгаш кижи төрелгетенниң депшилгезин хандырарынче угланган дээрзиниң чаа бүзүрелдиг бадыткаашкыны болур. Совет эртемниң болгаш техниканың чаа чедиишкини болза кижи төрелгетенниң генийиниң тургузуп шыдаары бүгү-ле эң дээре чүүлдерни амыдыралга боттандырарынга калбак болдунар аргаларны ажыдып турар тайбың хөрээнин, социализм хөрээнин чаагай чоруунга ажыглаттынар дээрзи шуут билдингир көстүп турар.

Космиктиг корабль-спутникти салып үндүрген чорук социализмниң күштериниң чайгылыш чок өзүп турарын, тайбыны камгалаар болгаш бир эвес империалистиг авантюристер чаа дайынны кыпсырын диттигиптер болза, оларны кыйчыктырбас аргалыын көргүзүп турар.

Социализмни болгаш коммунизмни тургузарының улуг, чаагай хөрээнге чаа-чаа тиилелгелерни чедип алырын акы-дүмалышкы кыдат улуска күзедим.

Н. ХРУЩЕВ.

Москва, Кремль.
1960 чылдың май 25.

КАРТОФЕЛЬ БОЛГАШ НОГААЛАР ТАРЫЛГАЗЫН ДҮРГЕН ДООЗАР

Областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң 1960 чылда алган чугула хүлээлгелериниң бирээзи болза, картофельдиң болгаш ногааларның бедик дүжүттерин өстүрери, ооң-биле аъш-чемниң ол чугула продуктуларынга хоорайларның болгаш ажылчын суурларның чөпүнүң, ниитилиг чемненилге черлериниң хереглелин бүрүн хандырары болур.

Бистиң областың бүгү районнарынга картофельдиң база ногааларының бедик дүжүттерин өстүрүп болурун практика шагда-ла көргүскен. Картофель болгаш ногаалар өстүрериңге эң таарымчалыг байдалдар Таңды, Каа-Хем, Бии-Хем, Улуг-Хем районнарда тургустунган. Ооң ужурунда Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозу, Бии-Хемниң «Кызыл тараачын», Каа-Хемниң «Октябрь 14 чылы» колхозтары, Таңдының «Кызыл партизан» совхозу чыл бүрүде картофельдиң база ногааларның бедик дүжүттерин өстүрүп ап турар. Колхозтарның болгаш совхозтарның ногаа ажаакчылары бар турар таарымчалыг байдалдарны база техниканы чөп ажыглап, хөрзүнүү эки сайзырадып тургаш, картофель болгаш ногаалар тарылгазын агротехниктиг чурумнар өзугаар өй-шаанда эки шынарлыг чорудар ужурлуг.

Областың бүгү колхозтары болгаш совхозтары бо чылын 2421 гектар картофельди, 495 гектар янзы-бүрү ногааларны тарыыр планныг.

Картофель болгаш ногаа культураларының тарылгазы ам кандыг байдалдыг чоруп турарыл? Май 20-ге чедир колхозтар чүгле 215 гектар, совхозтар 224 гектар картофельди, колхозтар 56 гектар, совхозтар —11-ле гектар ногааларны тараан. Бай-Тайга, Өвүр, Барыын-Хемчик районнарның колхозтары картофель тарылгазынче мырынай чаа эгелеп киргеннер. Бии-Хем, Каа-Хем, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик районнардан өске районнар ногаа тарылгазынче амга чедир кирбээннер. «Элегес» биле «Межегейден» өске совхозтар картофель-даа, ногаалар-даа тарылгазын эгелевээннер.

Колхозтар болгаш совхозтар бо культураларның, ылаңгыя картофель тарылгазын мындыг оожум темпилиг чорудуп, ону тарыырының хуусаазын сонгаарладып турарының чылдагааны ногаа, картофель тарыыр черлерни, картофель олуртур машиналарны болгаш үрезинни баш бурунгаар белеткеп албааны-биле тайылбырлаттынар. Чижээ, картофель тарылгазы эгелегиже чедир областың ажыл-агыйларынга 1000 ажыг тонна, ооң иштинде Каа-Хем районга 247 тонна, Улуг-Хемге — 176 тонна, Таңдыга —162 тонна, Чөөн-Хемчикке —94 тонна үрезин четпес турган. Ол ышкаш Эрзин, Тес-Хем, Барыын-Хемчик, Бай-Тайга районнарның чамдык колхозтарынга картофель үрезинни четпейн турган. Үстүнде ады үнген районнар, ажыл-агыйлар картофель үрезинин удур саттынып, дилээр ужурга таварышкан. Ооң түржүк картофель үрезинин ам-даа тыптынып албаан ажыл-агыйлар ам безин бар. Маная чаңгыс чижээ: Каа-Хем районнуң «Ленинни орук» колхозу эрткен чылын картофельдиң гектар бүрүзүнден ортумаа-биле дөрт-ле центнер дүжүт алган. Ооң ужурунда үрезин чок арткан. Бо чылын тарыыр 30 гектар картофель үрезинин колхоз ам-даа тып ап шыдаваан.

Картофель болгаш ногаалар бүдүрерин чедир үнелеп көрбес, ажыл-агыйга когарал чедирип турар мындыг четпес чоруктар-биле моон сонгаар эптежип болбас. Районнарның партия болгаш совет органнары, колхозтарның база совхозтарның удуртукчулары, колхозтарда, совхозтарда партия организациялары картофель, ногаа бүдүрериниң хөрээн холга ап, ногаа, картофель өстүрүп турар ажыл-ишчилерге практиктиг дузаны көргүзер ужурлуг. Ылаңгыя ногааларны тарып олуртур үеде бедик агротехниканы ажыглап, оларны өй-шаанда немей чемгерерин, чайгы үеде эки ажаарын хандырар, үнүштерниң хоралакчылары болгаш аарыглары-биле демиселди күштелдирер херек.

Картофельди тарып олуртурунуң хуусаазы барык эртип турар. Эрте тарыыр ногааларны тарыырының хуусаазы база өрткен. Рассадаларга өстүрген ногааларны чүгле июнь айның 10—15-ке чедир тарып болур. Ынчаарга колхозтарның болгаш совхозтарның хөй шуруузунда картофель база ногаалар тарылгазын чорударын озалдаып, ооң хуусаалары узамдыгын турар чоруктар-биле канчап-даа эптежип болбас. Бо ажылда улуг четпестерни доп-дораан узуткап, картофельди-даа, ногааларны-даа дүрген, бедик агротехниктиг негелделерге дүүштүр тарыыры эргежок чугула.

Эштер, ногаа болгаш картофель ажаакчылары! Бедик дүжүт дээш, хоорайларның болгаш ажылчын суурларның ажылчы чоннарын ногаалар, картофель-биле хандырары дээш демиселдиң чедиишкини ам силерден, силериниң чүткүлдүг ажыл-ижиңерден хамаржыр. Ёзулуг бедик дүжүттерни өстүрериңге бүгү күжениишкиннериңисти, чогаадыкчы билиивисти берээлинер. Бүгү улустуң социалистиг чарыжынга алган хүлээлгелериңисти алдарлыы-биле күүседиилиг!

СЭКП ТК-ның Пленумунуң шиитпирлерин пропагандалаар болгаш боттандырар талазы-биле номнар

Күрүнениң көдээ ажыл-агый номнарын үндүрер чер СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин пропагандалаар болгаш боттандырар талазы-биле дыка хөй номнарны парлап үндүрүп турар. Оларның баштайгылары — А. С. Шевченконуң «Кукуруза», А. Д. Мартыновтуң— «Кукуруза тарыырда шын дөрбелчиннер» деп номнары парлаттынып үнген.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң алдаржаан чаартыкчылары: Я. С. Чижтиң «Чиик өртектиг хаван эъдин хөйну берээл», А. П. Бартулистиң «Хаван азыраарының талазы-биле дуржулгам», Н. Ф. Мануковскийниң «Колхозта комплексилиг механизастаашкын», В. Ф. Сидораның «Бир миллион чедип алдынганда, ийи миллион дагаа оолдары база алдынар», В. Н. Рыбачектиң «Кызыл Сормова» колхозтуң сүт фермазы» дээш ооңдаа өске шуптузу 30 хире номнар чоокку үелерде парлаттынып үнер деп турар. (СЭТА).

Комсомолчу агрегаттар

ХАЙЫРАКАН. (Телефон-биле). Улуг-Хем районуң «Улуг-Хая» колхозу бо чылын 180 га черге кукуруза тарыыр. Колхозтуң комсомолчулары болгаш аныяктары кукуруза шөлүнче 445 тонна өдекти сөөрткеннер.

Колхозтуң кукуруза тарыыр агрегаттарының удуртукчулары комсомолчу Дожут-оол болгаш Сентябрь олар кукурузаны шын олуртурунуң, ону чайгы үеде ажаарының болгаш шын силостаарының талазы-биле 7 хонуктуң түскай семинарын эрткен, ам кукуруза тарыырынче кирипкеннер. Комсомолчулар баштайгы хүнде 50 га черге кукурузаны дөрбелчин уялаңчак арга-биле олуртканнар.

Кукурузаны шеф-биле тараан

Тес-Хем районуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары колхоз бүдүрүлгезинге хүн бүрүде киржириндан ангыда дыштанылга хүннеринде ниитиниң ажылынга ажыктыг шеф ажылынга идепкейлиг киржип чанчыга берген.

Ындыг чанчыл ёзугаар 200 ажыг колхозчуузар болгаш Берт-Даг школазының өөреникчилери колхозтуң кукуруза тарылгазын чорудар талазы-биле шеф ажылынга киришкен. Шеф ажылының түңнелинде Терек-тиг-Хемниң сонгу шөлүнге агротехниктиг чурумну шынгыы сагып тургаш, 97 гектар кукурузаны холбиле тарып дооскан.

Кишинев. Молдав ССР-ниң «Жок» деп алдарлыг танцы коллективи Москвага болур молдав уран чүүлдүн болгаш литератураның көргүзүүнге чүүл-бүрү улустарның 16 улусчу танцыларын белеткеп турар. Ында ССРЭ-ниң улустарының, молдав улустуң болгаш улус демократиязының чурттарының улустарының танцылары бар.

Чурукта: «Молдовеняска» деп танец. Кол күүседикчилери—Молдав ССР-ниң алдарлыг артистери Ион Фурника болгаш Антонина Галустьян.

Фото П. Лисенкиниң.
СЭТА-ның фотохрониказы.

СЭКП ТК-ның Пленумунга алдар кылдыр

СЕВЕРОУРАЛЬСК. (СЭТА). Североуральскиниң боксит рудазы казар черлеринге чеди чылдың ийиги чылының эгезинде руданың эң чиик бот-үнези дээш массалыг чарыш-биле эгелээн. Ол чарышты коммунист Николай Заикиниң бригадазының эгелээшкини-биле калбарткан.

Камналга дээш демиселдиң баштайгы түңнелдерин үндүрген. Боксит казар чер дөрт-ле айларның дургузунда пландан дашкаар 545 муң рубльдиң камналгадан берген. 1.200 муң рубльдиң пландан дашкаар камналгазын алыр дээн чыл планы айлар аайы-биле ажыр күүсеттинип турар. Ынчангаш дагжылар боттарының мурнуку хүлээлгезин чаартып көргеш, чыл дургузунда пландан дашкаар 1.600 муң рубльдиң камналгазын бээр деп шиитпирлээн.

Североуральскиниң дагжылары партияның Төп Комитединиң ам болур Пленумунга алдар кылдыр руда казарының чартык чыл планын июньнуң 22-ге чедир күүседирин хүлээнген. Пленумнуң ажыттынар хүнү—июль 13-ке чедир чеди айларның планын күүседир деп шиитпирлээн.

СЭКП ТК-ның Пленумунга төлептиг ужуражыр дээш ажылчыннар, инженер-техниктиг ажылдакчылар планга болгаш мурнунда алган хүлээлгелериңе немештир ийи шахталарга салгын таарыштырар херекселди автоматчыдар, бир электровозту болгаш ийи скрепер херекселдерин ыраактан башкарарынче, Калья хемниң бугазында насос станциязын теле-башкарылгаже шилчидер деп шиитпирлээн.

Североуральскиниң коммунистиг күш-ажылдың коллективи деп ат дээш чаржып турар комплексилиг геолог-шинчилел экспедициязы база чаа бедиткен хүлээлгелерни алган.

СЭТА медээлеп тур

Сталинград. Алдарлыг Мамаев чевээнде Сталинград тулчуушкунунуң маадырларынга тураскаалды тудуп эгелээн. ССРЭ-ниң улустуң чурукчузу Е. В. Вучетичиниң удуртулгазы-биле бөлүк скульпторларның, чурукчуларның, конструкторларның кылган төлевилелин ёзугаар ол тураскаалды кылып турар.

Ук тураскаалды 1961 чылдың май 9-ка чедир кылып доозар.

Чурукта: Мамаев чевээнде маадырларга тураскаалдың тудуушкуну.

Фото С. Курунниниң.
СЭТА-ның фотохрониказы.

Иван Нерусиниң күш-ажылчы улуг чедиишкини

КАРАГАНДА. (СЭТА). Областың кур черлериниң совхозтарының тараажылары сөөлгү гектарларны чаштырып турар. Ол черлерге чаъс чагбаан хүннер ыыра эвээш болган. Май айда тараа шөлдери каш-даа катап хар-биле шыптынган. Ындыг болзаа-даа трактор-ховуу бригадаларының ажылдарын эки организастаанының ачызында ажылдың хуусаазы кызырылган, ону бедик шынарлыг болдурган болгаш механизатор бүрүзүле үш-дөрт сеялкаларны башкарып турганнар. Тракторларны ажылдап турган шөлдериңе кывар, чаар материалдары-биле хандырып, көдээ чогаадыкчыларның тургускан механизмнери-биле тараа үрезинин уруп берип турар. Ындыг арга-биле кур чернің механизаторлары чаъс-чарлыг хүннерде эрттирген үе-шактарын чедип алганнар.

Агаар бойдустуң таарымча чок байдалы-биле демиселден кур черлерде эвээш эвес маадырлар тывылган. «Киевский» совхозтуң тракторизи Иван Нерусиниң күш-ажылчы маадырлыг чоруунуң дугайы ында алдаржаан. Ол чаштырылга ажылының талазы-биле Төп Казахстанда эң бедик бүдүрүкчүлүг түңнелди чедип алган. Частың эгезинде-ле И. Нерусин чаштырылганы дүрген доозары дээш механизаторларның чарыжының эгелекчизи болган. Агаар бойдустуң байдалы таарымча чок турда-ла, ол хүнде 60 гектар нормазын 114 гектар чедирип турган.

Иван Нерусин машиналарының ажылын минута бүрүзү-ле бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаттынар кылдыр графикти доктааткан. Сугнуң болгаш кывар чүүлдүң сөөртүлгезин, чажар тарааларны сеялкаларга урарын чаңгыс аай бүдүрүкчү план ёзугаар кылып турган.

Заполярьеде сүт-ногаа фермазы

Заполярьениң Тикси деп суурунуң кудумчуларында болгаш ону долгандыр чыдар тейлеринде хар ам-даа шимчеш дивээн. Мугулдур дошка шугладып алган хевээр. Поляржыларның бажыннарының сонгаларында — соокту хевиршинчизи турбушаан. Ынчалза-даа бо черниң дүштеки чем столдарындан чап-чаа ногаа чемнер бо хүннерде безин ыравас, а Тиксиниң дагжылар чурттап турар Согу суурнуң, Быков туругда балык заводунуң, Хараулахта дээр якут суурнуң магазиннеринде, столоваяларында, уруглар садтарында чаа сагган сүт четчири-биле бар. Сонгу чүктүң байдалынга кол чугула ол продуктуларны бистин чурттуң эң сонгу чүгүнде тургускан сүт-ногаа фермазында бүдүрүп үндүрүп турар. Ооң чылыдылга черлери болгаш мал кажаалары суурнуң кыдыында тургустунган.

Ферманың директору Ирина Павловна Жидкова-биле харлыг оруктап мал кажаазынче базыптывыс. Бо чылыг, арыг кажаада холмогор уксааның чүс ажыг инектери бар.

— Баштайгы бызааларны маная Архангельскиден он чыл бурунгаар әккелген. Сонгу чүктүң ол «турум» чурттакчылары дээрге бо черниң агаар бойдузунга өөренип калган болгаш олар ам чылда 3.500—4.000 литр чедир сүттү берип турар, а «Ока» болган «Парижанка» деп шолаты инектериң саанчылары Идда Большева болгаш Мария Астапова олар ук инектерден 6.600—7000 литр чедир саап ап турарлар деп Ирина Павловна чугаалай-дыр.

Инектериң бедик продуктулуг болур чоруу дээрге—оларны сагыш човангыр ажаарындан хамаржыр Заполярьениң мал чемгерер кол-ла чеми болза столоваялардан болгаш чурттарга бажыннарындан чыып ап турар чемнер артынчылары болур. Ындыг чемнерни фермага хүннүң-не чартык тонна хирени дажып әккеп турар. Мооң мурнунда саанчы бүрүзү 11—14 инекти саап, ажаар турган болза, ам инектерни сүтгарарын автоматчыткапының болгаш саарын электрижиткениниң сөөлүнде кижи бүрүзү 20—20 инектери саап, ажаап турар апарган. Саанчы Ф. Иванова инек бүрүзүнден 4.230 литр сүттү саап алган. Ону Якут АССР-ниң Дээди Совединиң Президиуму мактаалга бижикбиле шаннаан. Бызаа ажаакчызы А. А. Хлемоненко эрткен чылын 78 бызаны өстүрген болгаш оларны менди чыл ажырган. Оларның немелде дензизи бир хонукта 800 грамм чедип турган. Заполярьениң дошкун-ширии бөйдузунга ол чедиишкинни чедип алыры ындыг-ла белен эвес.

— Эрткен чылын бистер мурнундагызындан 4 катап хөй мал чемин белеткээн бис. Сонгу чүктүң чайы кончуг кыска болзажок, хөлдерниң эриктеринге өөтсиген үнүп четтиге бээр. Силосту бистер оон белеткеп ап турар бис —деп Ирина Павловна уламчылай-дыр.

Бо черде черни казары берге, хаяланчак болганда, бис ону башня-кажааларга белеткеп ап турар бис. Бо кыжын 130 тонна сүүзүнүг, витамини байлак силос-биле инектерни чемгерип кыштадывыс. Ону чүгле инектер эвес, харындаа хаваннар база-ла эки чип турар, а олар бисте 560 болгай. Ооң дуазы-биле бис өскээртен дажыр чемнерге чарыгдаар каражаларны хөлчок чиигеткен бис. Июнь айның төнчүзүнден эгелээш сентябрь айның баштайгы чартыынга чедир тейлер аразында оттуг черлерге инектерни өткарып кадарар бис.

Ылаңгыя тискичилер ферманың «ногаан цегин» чоргааралбиле көргүзүп турарлар. 125 дөрбелчин метр шөлдүг чылыткан черде ногаан согуна, огурецтер өстүрүп турар болгаш турнепе, редиска, чечектер үрезиннерин белеткеп каан. Чылыдылганың бир чарыы январьның төнчүзүнден эгелеп ажылдаар. Лаптев далайның эриктеринге сонгу чүктүң дүнү душкен, а соок дээрге 40 градус чедип турда уруглар садтары, эмнелгелер болгаш суурнуң чурттакчылары ногаан согуна ап эгелей бээр. Заполярьениң ногаа өстүрүп ажылдап турар бичии коллективи дөрбелчин метр бүрүзүнден 44 килограмм согуныны өстүрүп ап турар апарган. Бо талазы-биле ногаажылар звенозунуң удуртукчузу Люба Чертаковаңың ачы-хавыяазы улуг. Бодунуң онаашкан ажылы белен эвес болза-даа, мында олакчы ажылчын Зинаида Ивановна Фомина эки ажылдап турар. Ол бажынның иштинге кандыг-даа кадыг дошкун соок үезинде үргүлчү чылыг.

Амгы үеде Заполярьениң ногаажылары огурецтериңе баштайгы дүжүдүн ажаап алырынга белеткеннип, парниктерде салат, редиска болгаш чечектерни олуртуп эгелеп турар.

— Бистиң суурувуска чайын чедип келгеш бажыннарны эргий кезиир болзуңарза, бажың бүрүзүнде чечектер силерге «байыр чедирип турар»—деп, бистиң-биле байырлажып тура, Ирина Павловна чугаалай-дыр.

В. ЕВСЕЕВ.

Тикси.

СЭТА-ның корр.

Бүгү шөлдерде тараа кончуг эки үнүп чыдар

КУРГАН. (СЭТА). Курган областың колхозтары болгаш совхозтары шуптузу май 25-те кызыл-тас чаштырар планын күүседипкен. Ол культураны 1 миллион 400 муң хире гектар черде, эрткен чылдыындан 60 муң гектарны хөйну чаштырып тараан.

СЭТА-ның корреспондентизи биле беседазынга ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүскомунуң даргазы Ф. К. Князев мынча деп чугаалаан:

Бо чылдың чаштырылга ажылдары бедик агротехниктии-биле онзаланып турар. Сураглыг чаартыкчы Т. С. Мальцевтиң сумелээни хөрзүн болбаазырадырының чаа машиналарын болгаш агротехниказын колхозтар болгаш совхозтар шуптузу-ла калбаа-биле ажыглаан. Чаштырар дөрт машиналардан тургустунган агрегаттарны чаштырылгага калбаа-биле ажыглаан. Оларның соондан тептадыр бастырар херекелдерни база сөөртүп алган ворун тыгган. Уруглар тадыр бастырар херекелдерни база сөөртүп алган ворун тыгган. Уруглар чаштырарының чижээн гектар бүрүзүнге-ле 180 килограмма кылдыр таарыштырган.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак бүдүн-чартык муң хире чаа тракторларны, чаштырар болгаш өске-даа хөй-хөй машиналарны берип, бистиң обласка улуг дузаны чедирген. Бо бүгүнүң ачызында чаштырылганы эң дээре агротехниктиг хуусаада эрттирер аргалыг болган бис. Тарымал тоорукту, чигир свеклазын болгаш картофель тарылгазының планы база күүсеттинген.

Бүгү-ле шөлдерде тараа кончуг эки шынарлыг кулакталып үнүп чыдар. Бо чылын гектардан-на 100 пуд дүжүттү алырынга Курган областың ажыл-ишчилери бүзүреп турар.

Москваның бүдүрүлгелеринде

Москваның күрүнениң ийиги подшипник заводунуң коллективи СЭКП ТК-ның ам болур июль Пленумунга алдар кылдыр күш-ажылчы әдлчегже кирген. Подшипникчилер пленумга боттарының белээн тударлар: олар продукциялар кылырының чартык чыл планын июнь 24-ке чедир күүседир болгаш камнаттынган демирлерден өлүн хөй муң подшипниктерни кылыр. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улгаттырарының талазы-биле планныг онаалганы үш катап ажыр күүседири шиитпирлеттинген. Пленумга алдар кылдыр чаартыкчы саналдарның фондузун тургузуп турар. Чаартыкчылар күрүнеге 850 муң рубльди камнап бээрлер.

Амгы үеде бүдүрүлгениң коллективинин үштүң ийи кезии коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары болгаш коллективтери деп ададыр эрге дээш чарышта киржип турар. Оларның киржикчилери Пленумга алдар болдурган хүлээлгелерни күүседири дээш демиселди баштап чоруп турарлар. Дериг-херекелдерни чаартырының ажылдары ында база күштелип турар. Машиналарны чаартырының 8 айлар планын Пленумну ажыдар хүнге чедир күүседир деп шиитпирлээн.

(СЭТА).

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОНДА

ЭЪТ БҮДҮРЕРИН КӨВҮДЕДИР ДЭЭШ

1960 чылда районнуң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери эът бүдүрерин болгаш ону күрүнеге садарын 1959 чылдыындан бүдүн чартык катап көвүдедир деп бедиткен хүлээлгелерни боттарынга алганнар.

Ам бо үеде колхозтар ол хүлээлгелерин долдур күүседир дээш семиртилгеге тургузар малды тускайлап үзер ажылды эгелээн. Районда ниитизи-биле 1881 баш мыйыстыг бода малды, 6882 баш хөй, өшкүнү, 526 хаваннарны үзүп тургускан. Семиртир малды үзер ажыл «Коммунизмче орук», «Искра», Ленин аттыг, Сталин аттыг колхозтарда эки чоруп турар.

Семиртир малды одарладырынга эки оът-сигенниг, таарымчалыг сериин чайлагларны шилип алган, ажыл-ишке ынак, дуржулгалыг кадарчылар-биле хандырган. Семиртилгени үргүлчүлээр хуусааларын доктааткан.

Колхозтарның семиртир малын одарладыр кадарчылар эът бүдүрерин көвүдедир болгаш ооң ботүнезин чиигедир база күрүнеге бедик шынарлыг эътти дужаар дээш чаа бедиткен хүлээлгелерни боттарынга база ап турарлар. Чижээ, «Искра» колхозтуң кадарчылары М. Тамчат-оол, Д. Аваакай семиртилгениң 90 хонуунуң дурзунда мыйыстыг бода малдың баш бүрүзүнүң дүн-хүнде немелде дензизин 850 граммдан эвээш эвес, «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелинде ирт кадарчылары Хуналдай, Баян болгаш өскелер-даа ирт бүрүзүнүң 150—200 грамм чедир немелде дензизин чедип алырын хүлээнгеннер. Ол ышкаш бедиткен хүлээлгелерни «Октябрь 30 чылы», Ленин аттыг колхозтарның хойжулары М. Сандык, Бавуу, Хааржакпай болгаш өскелер-даа база алгылаан.

Семиртир малды үзер ажыл районнуң колхозтарында ам-даа үргүлчүлеп турар.

БҮДҮРҮКЧҮ МАЛДЫҢ ҮРЕЗИ-БИЛЕ

Көдээ ажыл-агый малдарын тарып боозадырының станциязы колхозтарның инек, хоюнуң уксаазын әкижидер талазы-биле улуг дузаны көргүзүп келген. Ол ажылды боттандырып чорудар колхозчу кадарчыларны тускай курстарга өөредип үндүрүп турар. Колхозтарның чагыын ёзугаар үрелерни саат чокка чедирип берип, практиктиг дузаны көргүзери-биле бодунуң ажылдакчыларын колхозтарже чорудуп турар.

Колхозтарда малды тарып боозадыр пунктуларны эки дерип белеткээн. Бо ажылды Сталин аттыг, «Кызыл тараачын», «Коммунизмче орук» болгаш «Большевик» колхозтар организастыг чорудуп турар. Ам симменталь уксаанын бүдүрүкчүлериниң үрезибиле 650 инекти тарып боозаткан. Районга ниитизи-биле 3150 хойну алтайның чинге дүктүг меринозунуң бүдүрүкчүлериниң үрезиннерин-биле тарып боозадырын чоруткан. Малды тарып боозадырынга Сталин аттыг колхозта комсомолчу О. Калчан ышкаш идепкейлиг ажылдап турарлар хөй.

«Коммунизмче орук» колхоз мал тарып боозадырының пунктузун коданнар аразынга көжүп ажылдаарынга таарыштыр кылып алган.

ЧАГЫШТЫРЫЛГА—ЭЪТ БОЛГАШ СҮТ БҮДҮРЕРИН КӨВҮДЕДИР

Эът болгаш сүт бүдүрерин көвүдериниң база бир курлавыры —инектерге бызааларны чагыштырар арганы районнуң колхозтарында боттандырып эгелээн. Ам 235 инектерге 478 бызааларны чагыштыр эмзирип турар. Бызаалар боткур, шыырак, күжү семис. Оларга немелде чемнерни база берип турар.

Сталин аттыг, «Коммунизмче орук», Ленин аттыг болгаш «Большевик» колхозтарда инектерге бызааларны чагыштыр эмзирер ажыл эки организастаттынган. Бызаалар чагыштыр эмзирер инектерни тускай үскеш, одарлыг черлерде тургускан болгаш дуржулгалыг кадарчылар-биле хандырган.

КЫРГЫЛДАГА БЕЛЕТКЕЛ

Дүк бүдүрерин болгаш ону күрүнеге садарын көвүдедир сорулга-биле бо чылын дүк кыргылдазын организастыг чорударының белеткелин районнуң колхозтарында колдуунда доозуп турар. Чаа пунктуларның тудуун болгаш эргилерин септээрин дооскан, 15 агрегаттарны септээн. Дүк ылгаарының техниказынга 13 кижини өөреткен.

Дүк кыргылдазын колхозтарга май 28-те, меринос болгаш меринос-хайнак хойларның дүк кыргылдазын июнь 20-де эгелээри планнаттынган.

М. СЕВЕН,
«Шынның» корреспондентизи.

Облпотребсоюзтуң АТК-зында токарь А. И. Прохоров дөрт чыл дургузунда ында ажылдап турар. Ооң кылган ажылының шынары үргүлчү эки.

Чурукта: А. И. Прохоров токарь станогунун чанында.

Фото В. Лутковтуу.

Москвачылар тываларның уран кааталгазын хөлчок сонуургааннар

Майның биринин бүдүүзүнде ССРЭ-нин Москвада уран чүүлдер Академиязының 14 залдарынга РСФСР-нин уран кааталга чүүлдериниң делгелгези ажыттынган. Ол болза уран кааталгага ынак кижилерге канчаар-даа аажок өөрүшкүлүг болуушкун болган. Ол делгелге уран кааталганың улусчу мастерлериниң шеверги холдарының кылганы 3000 хире чогаалдарын делгеп салган. Ол ажылдарның аразында уран чүүлдүң көстүп көрбөзин тергиин көргүзүглери бар бооп турар. Ол делгелгеде Дагестанның, Ыраккы Чөөн, Сонгу чүктериин база РСФСР-нин өске-даа булуңнарының пөс-таавы үлетпүрүнүң, шил болгаш шаажаң заводтарының, мастерскаяларның улусчу мастерлериниң уран кааталгабиле кылган тергиин шевер кылыгларын найысылалдың чурттаткылары болгаш ооң хөй-хөй аалчылары онза сонуургап көргеннер.

Ынчаарга уран кааталганың ол Бүгү-россия делгелгезинге Тыва автономнуг областың улусчу мастерлери бир-ле дугаар киришкеннер. Москвачылар тываларның уран кааталга чогаалдарын онза сонуургап, магадап көрүп турарлар. Олар Доржу Мижиттиң хол-биле каастап сиилип кылган чүүлдерин «Сегиржип алган адыглар», «Хержип турар ыттар», «Олурган база чыткан бөрүлер», Монгуш Черзиниң «Үскүлешкен бугаларын», «Тыва ыдын», Тойбу-Хааның кылганы аң-меннин, хойнун, сарлыктын, ивиниң дүрзү хевирлерин, Донгак Оскаанчыктың кылганы колхозчу хойжунуң овур-хевирин дыка-ла сонуургааннар.

Хертек Хунаның онза шевер холдарының чонар даштан каастап сиилип турган кылган тыва шыдыраазы онза бедик үнелээшкинни алган.

Уран кааталганың ол делгелгезинге баштай-ла киржип турар тыва мастерлериң уран мергенин, тывызының делгелгеге чорааннар магадап, демделгел депторинге боттарының магадаанын, сонуургаанын бижип демделеп турарлар. «Тываның улусчу мастерлериниң чогаалдарын бистер магадап көрдүвүс. Ыраккы Тываның ол мастерлеринге сеткилинстин ханызындан өөрүп четтиргенивисти дамчыдарын дилеп тур бис. Удавас Москвага уран кааталганың Бүгү-эвилел делгелгези ажыттынар болгай. Ынчангаш ол делгелгеге Тываның мастерлерининң чаа-чаа чогаалдары база киржир дээрзинге бүзүрелдиг бис...» деп Москваның күрүне университединиң дыл факультединиң студентилери бижээннер.

Л. АПАРНИКОВ,
Москва хоорай.

Сарыг-Септиң ортумак школазында

Экзаменнер өрттирериниң хүннери чоокшулаан тулум-на башкыларның дузазы-биле өөреникчилериң белеткел ажылдары улам-на көвүдеп турар. Бистиң школавыста өөреникчилерге консультацциялар болгаш немелде кичээлдер шагда-ла өгелээн. Ооң-биле кады экзамен комиссиязы бадылаттынган болгаш экзаменнер хүнүерин расписание ёзугаар эрттирерин чорудуп турар.

Эрткен чылдың дуржулгазын алырга, экзаменнерге бергедээшкиннер литературага болгаш математикага тургузаан. Ынчангаш литература башкызы Л. Дягтерева болгаш математика башкызы Е. Макарова олар эрткен чылдың четпестерин катаптавас дээш консультацияларны болгаш немелде кичээлдерни кичээнгейлиг эрттирип турарлар. Бистиң бир онзагай кичээнгей салып турар чүүлүвүс болза, бо чылын тыва өөреникчилериң онгу классты эң баштай доозуп үнери болур.

Эрткен чылын бистиң школаның онгу клазын 25 өөреникчилер доозуп үнгеннер. Олар ам шупту бүдүрүлге, албан черлериңде ажылдап турарлар. Чижээ, онгу классты доосканАгапов ам, «Октябрь 14 чылы» колхозта тракторист. Ол ажылдавышаан турган, кедээ ажыл-агый институдунче киреринге белеткенип турар. Бир доозукчувус Дьяков коммунал хандырылга болгаш тудуг конторазында бызаңчылап турар. Ол базала институтче өөренип кирер дээш белеткенип турар. Доозукчуларның иштинден саанчы, механизатор болгаш ооң-даа еске ажылларны шилип алган кижилер хөй.

Бо чылын онгу классты доозарларга кандыг ажылды шилип алырының чугулазын таныштырган бис. Доозуп үнер өөреникчилериң хөй нуруузу-ла кедээ ажыл-агыйга барып ажылдаарын күзеп турарлар. Бистер оларның ол күзелин деткивишаан, колхозтар баштаар черлери-биле харылзажып өгелээн бис.

С. ПОЛЯКОВ,
Сарыг-Сеп ортумак школаның директору.

Көдээ Советтерниң сессиялары чугула айтырыгларны чугаалажып турар

Тудуг болгаш чаагайжыдылга

Улуг-Хем районнуң Көк-Чыраа көдээ Совединиң сессиязында ында Ленин аттыг колхозта тудуг ажылының чорудулгазын болгаш чаагайжыдылганың байдалын чугаалашкан. Колхозта тудуг ажылы чүгээр эки чоруп турар деп, илеткелчи болгаш депутаттар демделээн. Бүгү планныг тудугга четчир тудуг материалы белеткеттинген болгаш тудуг черлериңде дужүрттүнген. Бо чылын 14 чурттала бажыңнары тудар тургаш, чүгле 4 айларның дургузунда 6 бажыңнарны тудуп, ажыглалга киирген. Колхозчу тудугжулар ооң ыңай чаа дээрбе биле чунар бажыңның тудуун база дооскаш дужааган. Амгы үеде арткан чурттала бажыңнарының болгаш 2000 хой кирер кажаның тудуу кидин түлүк чоруп турар. Колхозчу ажыл-ишчилер тудугну 150 кубометр дилген материалбиле, 9,5 тонна чугай-биле хандырган.

Төрээн суурну чаагайжыдып, ногаанчыдар талазы-биле биче эвес ажыл кылдынган. Суурда 60 ажыг бажыңнарны крышалаан, дыка хөй бажыңнар кладовкаларлыг, херимкажаалар лыг, ногаа шөлдерлиг. Ооң ынай, бистиң суурувуста 4 чунар бажыңны, 5 ниити кудуктарны тудуп, ажыглалда киирген. Ногаанчыдылганы чоруткаш, суурда 1200 хире янзы-бүрү ыяштарны тарып олурткан. Колхозчу өг-бүлелериниң чурттала бажыңнарының хөй нуруузу радиолуг, электри чырыткылыг болуп турарын депутаттар болгаш активтер сессияга өөрүп демделээннер.

Ындыг болза-даа айыттынган чамдык эки түннелдер-биле чергелештир тудугну, база чаагайжыдылганы организастаар болгаш чорудар хереке база оларның чорудулгазын кедээ күүскомдан болгаш колхоз баштаар чериндан удуртуп турарында улуг четпестерин бар болуп турарын сессиядан айыткан.

Куш-ажылы кылып шыдаар колхозчуларның 25 хуузу тудутга ажылдаар ужурлуг турда, бистиң колхозта чүгле 8-тен хөй эвес хуузу ажылдап турар деп, сессияга илереткен. Ол ажылдавышаан турган, кедээ ажыл-агый институдунче киреринге белеткенип турар. Бир доозукчувус Дьяков коммунал хандырылга болгаш тудуг конторазында бызаңчылап турар. Ол базала институтче өөренип кирер дээш белеткенип турар. Доозукчуларның иштинден саанчы, механизатор болгаш ооң-даа еске ажылларны шилип алган кижилер хөй.

Бо чылын онгу классты доозарларга кандыг ажылды шилип алырының чугулазын таныштырган бис. Доозуп үнер өөреникчилериң хөй нуруузу-ла кедээ ажыл-агыйга барып ажылдаарын күзеп турарлар. Бистер оларның ол күзелин деткивишаан, колхозтар баштаар черлери-биле харылзажып өгелээн бис.

С. ПОЛЯКОВ,
Сарыг-Сеп ортумак школаның директору.

Мал ажылы

Ниитиниң мал бажы өстүрериниң планын бирги кварталда «Найырал» колхоз канчаар күүседип турарының дугайында айтырыгны Бай-Тайга районнуң Тээли кедээ Совединиң сессиязында чугаалашкан. Колхоз баштаар черниң даргазы өш Очур-оол бодунуң илеткелинге болгаш депутаттарның саналдарынга Тээли кедээ Совет, колхозтуң баштаар чери бирги кварталда мал өстүрериниң планын күүсетпээнин демделээн. Мыйыстыг бода мал өстүрер план чүгле 87 хуу, а хой биле өшкүнүү—98 хуу күүсеттинген.

Ооң чылдагааны болза колхоз 1959—60 чылдарның мал кыштагладыышкынын организас чок чоруткаының ужурундан, бо кыжын хөй мал өлгенинде болуп турар. Куулар Ламажыктың кадарганы 390 хойдан 228 баш хой, азы ооң кадарган бүгү хойунуң 58,5 хуузу өлген. Ниити хой коданнарында 480 ажыг баш мал өлген, 663 хой ара салган, төрүттүнген 100 ажыг хураган өлген болган. Ол дээрге, колхозтуң ажылагыйына дыка улуг когарал болгаш кем-буруулуг херек болур деп чүвени депутаттар шыңгыы шүгүмчүлээн.

Кедээ күүском (даргазы өш Чамыян), колхозтуң баштаар чери (даргазы өш Очур-оол) мал ажылынга боттарының удуртулгазын кошкатканнар. Мал ажылының тускай эртемниглери, ылаңгыя зоотехниктер Сегленмей, Көк-Хаа суглар мал ажылынче чогуур кичээнгейни салбайн, малчыннарга сүме, дуза чедирбейн, тергиин харыысалга чок ажылдап турда, күүском-даа, колхозтуң баштаар чери-даа чогуур хемчегларни албайн келген. Эш Сегленмей ферма эргелекчилеп турган, ажылын уун чадап кааш, ажылындан дужүрткен турда, ону ооң-даа улуг харыысалгалыг зоотехникте ажылдадып кааны окта болбас деп, санал берген өштер демделеп турган.

Мал ажылында улуг бергедээшкиннерни бүгү-ле аргалар-биле ажып тиилээр ужурлуг турда, чамдык Х. Санчат, С. Чимит-Байыр дээн ышкаш кадарчылар малга белеткээн сигенни районнуң өске организацияларынга садыглап, боттарының хуузунуң хөрээнге маңыстап ажыглап турганы сессияга илерээн.

Моон соңгаар мал ажылын боттуг удуртуруп, тускай эртемниглериниң харыысалгазын бедиперин, ынчангаш ниитиниң малын өстүрериниң күрүне планын чугаа чок күүседирин Тээли кедээ күүскомга, «Найырал» колхозтуң баштаар черинге, бүгү депутаттарга болгаш Советтиң активинге сессия дааскан.

О. САЛЧАК.

• • •

Шагдаага дузалаар эки-тура бөлүүнүң ажылы

Бо айтырыгны Чадаана кедээ Советтиң сессиязынга чугаалашкан. Бо талазы-биле кедээ Советте шагдаага дузалаар эки-тура бөлүүнүң даргазы өш Лопсан-Серен, улусчу дружинаның командири өш Балдан болгаш өш-хуузунуң судунуң даргазы өш Дамдынчап олар илеткел кылган.

Улуг-даа, биче-даа кем-херектер үүлгедир, база хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр чоруктарга удур демиселге кедээ Советте шагдаага дузалаар бөлүк болгаш улусчу дружина, өш-хуузунуң суду шиитпирлиг рольду ойнап келген болгаш ойнаптаар, темпизин дургедир болгаш шынарын экижидер талазы-биле сессия тодаргай хемчегларни бадылаан.

К. УРАНГАЙ.

• • •

Мал ажылы

Ниитиниң мал бажы өстүрериниң планын бирги кварталда «Найырал» колхоз канчаар күүседип турарының дугайында айтырыгны Бай-Тайга районнуң Тээли кедээ Совединиң сессиязында чугаалашкан. Колхоз баштаар черниң даргазы өш Очур-оол бодунуң илеткелинге болгаш депутаттарның саналдарынга Тээли кедээ Совет, колхозтуң баштаар чери бирги кварталда мал өстүрериниң планын күүсетпээнин демделээн. Мыйыстыг бода мал өстүрер план чүгле 87 хуу, а хой биле өшкүнүү—98 хуу күүсеттинген.

Ооң чылдагааны болза колхоз 1959—60 чылдарның мал кыштагладыышкынын организас чок чоруткаының ужурундан, бо кыжын хөй мал өлгенинде болуп турар. Куулар Ламажыктың кадарганы 390 хойдан 228 баш хой, азы ооң кадарган бүгү хойунуң 58,5 хуузу өлген. Ниити хой коданнарында 480 ажыг баш мал өлген, 663 хой ара салган, төрүттүнген 100 ажыг хураган өлген болган. Ол дээрге, колхозтуң ажылагыйына дыка улуг когарал болгаш кем-буруулуг херек болур деп чүвени депутаттар шыңгыы шүгүмчүлээн.

Кедээ күүском (даргазы өш Чамыян), колхозтуң баштаар чери (даргазы өш Очур-оол) мал ажылынга боттарының удуртулгазын кошкатканнар. Мал ажылының тускай эртемниглери, ылаңгыя зоотехниктер Сегленмей, Көк-Хаа суглар мал ажылынче чогуур кичээнгейни салбайн, малчыннарга сүме, дуза чедирбейн, тергиин харыысалга чок ажылдап турда, күүском-даа, колхозтуң баштаар чери-даа чогуур хемчегларни албайн келген. Эш Сегленмей ферма эргелекчилеп турган, ажылын уун чадап кааш, ажылындан дужүрткен турда, ону ооң-даа улуг харыысалгалыг зоотехникте ажылдадып кааны окта болбас деп, санал берген өштер демделеп турган.

Мал ажылында улуг бергедээшкиннерни бүгү-ле аргалар-биле ажып тиилээр ужурлуг турда, чамдык Х. Санчат, С. Чимит-Байыр дээн ышкаш кадарчылар малга белеткээн сигенни районнуң өске организацияларынга садыглап, боттарының хуузунуң хөрээнге маңыстап ажыглап турганы сессияга илерээн.

Моон соңгаар мал ажылын боттуг удуртуруп, тускай эртемниглериниң харыысалгазын бедиперин, ынчангаш ниитиниң малын өстүрериниң күрүне планын чугаа чок күүседирин Тээли кедээ күүскомга, «Найырал» колхозтуң баштаар черинге, бүгү депутаттарга болгаш Советтиң активинге сессия дааскан.

О. САЛЧАК.

• • •

Шагдаага дузалаар эки-тура бөлүүнүң ажылы

Бо айтырыгны Чадаана кедээ Советтиң сессиязынга чугаалашкан. Бо талазы-биле кедээ Советте шагдаага дузалаар эки-тура бөлүүнүң даргазы өш Лопсан-Серен, улусчу дружинаның командири өш Балдан болгаш өш-хуузунуң судунуң даргазы өш Дамдынчап олар илеткел кылган.

Улуг-даа, биче-даа кем-херектер үүлгедир, база хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр чоруктарга удур демиселге кедээ Советте шагдаага дузалаар бөлүк болгаш улусчу дружина, өш-хуузунуң суду шиитпирлиг рольду ойнап келген болгаш ойнаптаар деп, сессия демделээн. Хөй-ниитиниң ол эки-турачы организацияларында кедээ Советтиң хөй-ниитизиниң 40 чыгыы төлөөлекчилери кирген болгаш олар боттарының хүлөөлгелерин эки күүседип турарлар.

Айыттынган эки-тура организацияларының кежигүннери хоойлу-дуруумнерни чонга таныштырып, бо аразында ол темаага 31 лекцияларны номчаан, 54 беседаларны кылган. Олар чоннуң оргузунга улуг таныдылгалыг, кижизидилгелиг ажылыбиле оларның бедик хүндүткелиг болгаш ынакшылын чаалап алган. Көрүп шиитпирлеп, дуза көргүзеринбиле ол организацияларга чоннуң 60 ажыг билдириишкиннери болгаш хомудалдары кирген болгаш олар чогуур өйүнде бүрүну-биле көрдүнүп шиитпирлеттинген. Оларның шиитпирлери көнчүг күштүг болгаш дээштиг.

Колхозчулар Доңгак-Хүргүл биле Иргит-оол үргүлчү арагалап, алгышкырыш, шом-содаа кылып турган, О. Чымба база-ла дуржоктанып турган, а Мартаң-оол болза бажыңынга өзиртир пиво кылып, үргүлчү арагалаашкын организастап, чазактың доктаалын үргүлчү хажыдып келген. Х. Дарый—үргүлчү арагалап, мораль чок чүүлдерни кылып турган. Ынчаарга шагдаа бөлүүнүң, дружинаның, өш-хуузунуң судунуң талазындан оларга эттинер салдарны халдадып, бүзүредип, сургап кижизиткениниң түннелинде, олар шуут эттинип, ам колхоз бүдүрүлгезинде кызымаккай ажылдап турарлар.

Кедээ Советте шагдаа бөлүү Сотпа-Лама, Сендажы сугларга баштаткан бөлүк оорларны сойгалап илереткен. Ол оор бөлүктериң оорлаан малындан 6 молдурганы, 13 баш шөөр малды истеп тыпкаш, оорларны истелге органнарынче шилчиткен. Ол ышкаш колхозчу Седен мооң мурнунда колхозтуң янзы-бүрү өт-херекселарын оорлааш, шиитпирип чораан. Ол хөрөөнден хосталып чедип келгеш, база-ла колхозтуң машина кезектерин оорлаанын шагдаа бөлүү илереткеш, хөрөөн истелге органнарынче киирген.

Үстүнде айыттынган хөй-ниитиниң эки-турачы организацияларында улуг кижизидикчи ажылының түннелинде, Чадаана кедээ Советте арагалаар, хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр, оор херек кылыр чорук дыка өзөөжөн.

Моон-биле чергелештир, кедээ Советтиң шагдаага дузалаар бөлүүнүң, улусчу дружинаның болгаш өш-хуузунуң судунун-даа ажылында четпестер бар деп, депутаттар тодаргай фактыларны көргүзүп турган шүгүмчүлээннер. Олар барык-ла чаңгыс-ай план чок ажылдап турарлар. Ооң ужурундан, оларның дыка хөй кежигүннери кылыр ажылдың ужурун билбес, а чамдыктары шуут ажылдавайн турар, боттарын долгандыр калбак активти тургуспаан. Чоннуң киирген хомудалдарын көрүп шиитпирлээрин саададыр фактылар ол организацияларның кайызында-даа бар. Ол талазы-биле өш-хуузунуң суду (даргазы өш Дамдынчап) 10 ажыг хомудалдарны көөрүп бир ай хире саадатканын чижек кылдыр көргүзерге-ле четчир.

Шагдаа бөлүү, дружина биле өш-хуузунуң суду кедээ күүском-биле, партия, комсомол организацияларыбиле болгаш суд, прокуратура, шагдаа органнары-биле хүн бүрүнүн харылзаазын кошкак тудуп турар, а боттарының өөлчөөнде, ол удуртур органнар ол эки-тура организацияларынга база-ла багай дузалажып турар деп, сессиядан демделээш, чугаалашкан айтырыгның талазы-биле тодаргай шиитпирни хүлөөп алган.

Д. ХЕРТЕК.

Мурнакчы дуржулганы ажыглаар

Кедээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдер талазы-биле СЭКП Төп Комитединиң (1959 ч.) декабрь Пленумунуң шиитпирин боттандырышаан, Барыын-Хемчик районнуң партия организациязы рязаньчыларның үлегерин ажыглап турар. Ол мурнакчы дуржулганы районда нептередир талазы-биле хемчеглерни совхозтуң болгаш колхозтарның байдалынга хамаарыштыр, кедээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң киржилгези-биле ажылдап кылгаш, ону партия, совет активтиң хуралынга чугаалашкан.

Район активиниң ол чөвүлел хуралының шиитпирин чер-черге ылаңгыя совхоз болгаш артель бүдүрүлгелериниң коллективтеринге калбак таныжып турда, аңаа өгелекчи, ажыл-ишке холбашкан үнелиг саналдар хөй болган. Коммунистериң болгаш комсомолчуларның мурнакчы ролюн, харыысалгазын бедитпишаан, үндүрген шиитпирнин, партийжи даалганың күүседдезин организастаар, эки үлегерни нептередир, социалистиг чарыышты үре-түннелдиг калбартыр талазы-биле партия райкому болгаш ооң өге организациялары чамдык ажылдарны чоруткан.

Бо чылдың март 24-те районнуң экономиктиг конференциязын чылдырган. Совхозтуң болгаш колхозтарның удуртукчулары, кедээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери болгаш партия, совет актив киришкен ол конференцияга совхоз болгаш колхоз бүдүрүлгелериниң хөгжүлдезинин дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Районнуң чамдык колхозтарының мал болгаш чер ажылындан алыр орулгазын чедир күүсетпээн чылдаланнарын конференция тодаргай илереткен. Чижээ, «Совет Тываның беш чылы» база «Комсомол 30 чылы» колхозтар удуртуп баштаар аппаратка артык хөй штат тудуп, аңаа артык куш-хүннер чарыгдап келген. Ол ышкаш ажылдың норма-чижектери хөгжүлдеен хожудан эргижиреен.

ДӘӘШ

Моон уламынан продукцияның бот-үнези ол колхозтарда улуг. Кожа, кандыг-даа ылгал чок хирезинде «Комсомол 30 чылы» колхозта продукцияның бот-үнези «Большевик» колхозтан 45 хуу, а «Совет Тываның беш чылы» колхозтуу «Кызыл тараачындан» 60 хуу бедик болуп турар. Ол ышкаш саңхөө чарыгдалында база улуг четпестер илерээн. Чижээ, «Комсомол 30 чылы» колхоз иштики үүрмек хереглелдерге ниити орулганың 27 хуузун, а «Совет Тываның беш чылы» колхоз—44 хуузун чарыгдаан. Шак ындыг байдал ажыл-агыйның перспективтиг сорулгаларын дүрген шиитпирлээринге шаптыктавас аргажок.

Районнуң колхозтары бүгү орулгазының барык 70 хуузун мал ажылындан, а малдан кирген орулганың 60 ажыг хуузун хой ажылындан ап турар. Ол ышкаш ылаңгыя хой ажылындан алдынган продукцияның бот-үнези аң-не чиик болуп турары экономиктиг конференцияга илерээн. Мынчангаш бистиң район хой ажылынга таарымчалыг, ылаңгыя чинге дуктуг хойларны өстүрүп болурунуң бүгү аргалары барын конференция айыткан. Ооң-биле кады колхозтарның бүдүрүлге планнарын эде көөрүп, ажылдың норма-чижектерин чаартырын база сүмелээн.

Кедээге партийжи-организастыг болгаш политиктиг кижизидилге ажылының талазы-биле рязанчыларның дуржулгазын ажыглавышаан, районга сөөлгү үеде чоруттунган чамдык хемчеглер багай эвес түннелдерни көргүскен. Чижээ, «Совет Тываның беш чылы» колхоз хову ажылының 4 бригадаларын 2 кылдыр келгенинден, ооң ийи бригадир, ийи үчётчик—мындыг 4 артык штат кылырылган. «Большевик» болгаш «Комсомол 30 чылы» колхозтарда хову ажылының бригадаларында трактор бригадалары база каттышкан.

Районнуң колхозтарында фермалар сөөлгү үеге чедир-ле малдың чузун аайы-биле аңгы-аңгы болуп, ооң өгелекчилеринге артык штат тургузуп келген. Ол чоруктан чайлаар, артык чарыгдалды кызырар сорулгабиле ам колхозтарда малдың ниити чаңгыс бригадирин быжыглап турар.

Кедээ ажыл-агыйны билдилиг кадрлар-биле улам быжыглаар дугайында партияның болгаш чазактың шиитпиринге үндезилээш, колхозтарга барып ажылдаар күзелин илереткен билдириишкиннер сөөлгү үеде көвүдеп турар. Чижээ, «Большевик» колхозтуң ниити мал бригадиринде район Совединиң депутады өш Норбу-Самбууну, «Комсомол 30 чылы» колхозтуң улгаттыр каттышкан хову ажылының бригадиринде коммунист өш Начынны, «Барлык» совхозтуң Аксы-Барлык сүт-бараан фермазының өгелекчизинде СЭКП райкомунуң кежигүнү өш Очурну чоруткан.

Ниитиниң мал ажылынче кичээнгей улам-на улгаткан. Ол чугула участокка барып ажылдаар күзелин илереткен коммунистер болгаш комсомолчулар хөй. Чамзыт-оол, Агбаан, Кирбөө болгаш еске-даа коммунистер мал ажылынга билдилиин, организачы мергежилин көргүзүп турар. Комсомол райкомунуң путёвказын ёзугаар мал ажылынче дыка хөй комсомолчулар болгаш аныяктар чоруткан. Оларның аразында Топуш, Шенгирбен болгаш еске-даа эштерни көргүзүп болур.

«Комсомол 30 чылы» колхозтуң Кужуруут-Мажалыкта чаа организастаттынган сүт-бараан фермазының коллективинде комсомолчулар болгаш ол назыда аныяктар кол ажылдап турар. Ферманың саалда талазыбиле көргүзүглери ооң тургустунганының баштайгы хүннериниң өгелээш бодак болуп келген.

Районнуң колхозтарынга болгаш совхозунга малчыннарның ажыл дуржулгазын солчур хуралдарын база эрттиргилээн. Аңаа «Барлык» совхозтуң өөрткен чылын хой бүрүзүнден 3,5 кг дүк, төрүүр 100 хойга онаштыр 130 хураган алган өш Комбунун, «Совет Тываның беш чылы» колхозтуң сураглыг хойжузу өш Терениң болгаш өске-даа малчыннарның чугаалары болган.

Бо чылдың апрель 2-де Ооржак Терениң хой ажылынга 10 чыл, а ол малчынның 60 харлаанынга холбаштыр кежээ болган. СЭКП райкомунуң организастааны ол кежээге өш Төре бодунуң күш-ажылчы амыдыралын, Коммунистиг партияның (ооң хүрээлениинге 1926 чылда кирген) ачызында амгы аас-кежиктиг чуртталгазын допчулап чугаалаан. Өш Төре өөрткен чылын төрүүр 100 хойга онаштыр 132 хураганны мөндиг доруктурган. Бо чылын төрүүр 100 хойга онаштыр 140 хураганы алырын ол хүлөөнген. Өш Төре Бай-Тайга районнуң сураглыг малчыны Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Үрүле Канданның аалчызы болуп база чораан.

Рязань областың партия организациязының дуржулгазын нептередир талазы-биле районда чаа-чаа хемчеглер улам калбарып турар. Район төвүнге чоокта чаа болган «Совет интеллигенция» деп темага кежээ база солун өөрткен. Кызыл-Мажалыкка онгу классчыларның кежээзинге районнуң ажыл-ишке үлегерлиг тудугжуларын, малчыннарын, кедээ ажыл-агыйның чамдык тускай эртемниглерин база чалап олуруштурган. Үстүкү класстарның өөреникчилериниң колхоз, совхоз бүдүрүлгезинге практикалаар чоруун үргүлчү организастап турар.

«Барлык» совхозтуң тарылга шөлүнге майның 9-та болган практиктиг семинар, мланцмя кукуруза олурттурунун, ону шын ажаап өстүрериниң талазы-биле дыка солун болган. Аңаа колхозтар даргалары, парторганизация секретарылары болгаш агрономнар киришкен.

Партия райкому болгаш райкүүском социалистиг чарыштың түннелин ай санында эвес, харын сөөлгү үеде декада бүрүзүнде үндүрүп, ооң тиилекчилеринге шилчиир Кызыл тукту тыпсып, мактал шаңналдарны кылып турарын чурумчуткан.

Бо бүгү хемчеглериниң түннелинде районнуң ажыл-агый көргүзүглери мурнуку үелерден өлөөн бедөөн. Чижээ, бирги кварталда күрүнеге ыт белеткээриниң планын 132 хуу, сүттүүн 115 хуу күүсеткен. Эрте чажар тараа культураларының тарылга планын район 7—8 ажыл хүннеринде бедик агротехниктиг деннелге дооскан.

Моон-биле кады бистиң ажылывыста улуг четпестер барын база айтыр херек. Чижээ, «Барлык» совхозта (секретары өш Биче-оол) болгаш «Совет Тываның беш чылы» колхозта (секретары өш Таржаа) парторганизациялар мурнакчы дуржулганы нептередиринге организастыг хемчеглерни багай, удуртулганы четпес хандырып турар. Совхозта болгаш «Кызыл тараачын» колхозта уруглар яслизи бо хүннерге чедир ажыглалда кирбөөн. Ол ажылагыйларның удуртукчулары өштер Тутер биле Намзын олар хөрөөженнерни болгаш аныяк кадрларны удуртур ажылдарга депшидериниче база кошкак сагыш салып турар.

Ажыл-херек бүрүзүн кижилер, кадрлар кылып бүдүрер болганда олар-биле ажылды, чон оргузунга партийжи-организастыг, масса-политиктиг ажылды амгы негелдениң деңнелинге бедидери чугула. Алган хүлөөлгениң, партийжи даалганың күүседдези дээш негелдени дыңыдар.

О. МАНЗЫРЫКЧЫ,
СЭКП райкомунуң оргкилдивинин өгелекчизи.

Таджик ССР. Вахш хемниң ортаакы кезиинде геология, топография болгаш гидрология ажылдарын чорудуп турар.

«Гидроэнергопроект» институттуң Ортаакы Азия салбырының Нуреке комплексилиг шинчилел экспедициязының коллективи гидроэлектростанцияның төлевилелин тургузары-биле хөй шинчилел ажылдарын кыска хуусаның иштинде кылып дооскан.

Чурукта: экспедицияның топография партиязының начальниги Л. И. Гречко биле Нурек деп кишлактың чуруттачызы колхозчу Гулям Шакиров.

Фото М. Редькинниң.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ТҮҢНЕЛ ЧҮНҮ КӨРГҮСКЕНИЛ

Эрзин районнуң колхозтары бо чылын 6800 центнер сүттү бүдүрер, оон 3500 центнерни Төрээн чуртка бээр деп бедиткен бот хүлээлгелиг. Алдынган хүлээлгелериниң күүселдеринге эрткен дөрт айлар дургузунда чүү чедип алдынганын дараазында чурагайлар көргүзүп турар: районнуң колхозтарынга ниитизи-биле 70685 кг сүт сагдынган азы эрткен чылдың хамаарышкан үеэниң деннели-биле алырга 15 хуу өскүлеліг болган. Ону алдынган бот хүлээлгелериниң күүселдеринге хамаарыштыр алыр болза, эрткен 4 айлар дургузунда чылда сүт бүдүрериниң планы чүгле 10,4 хуу күүсеттингени ол. А бир саар инекке оналаштыр саалда 1959 чылдың май 1-де 147,9 кг сүт турганындан бо чылдың ол-ла өйүнде 129,2 кг болуп кудулаан.

Оларның чаржып турар кожазы Тес-Хем районнуң колхозтары эрткен дөрт айлар дургузунда сүттүң ниити саалдазын 71616 кг чедирген, азы 1959 чылда турган деңнелден 12 хуу өскүлеліг, а саар инек бүрүзүнге оналаштыр сүт саалдазы эрткен чылдың май 1-де 142,2 кг турганындан, ам 159 кг болуп бедээн. Чылда сүт бүдүрериниң талазы-биле алдынган бот хүлээлгеге дүүштүр планны чүгле 11,1 хуу күүсеткен. Чартык чылдың бүдүн дөрт айлары эрткен турда социалистиг чарышка алган хүлээлгелериниң талазы-биле кайы-даа районда мындыг куду түннелдерлиг турар чорук дүвренчиг байдал-дыр.

Сүт саалдазын көвүдедири дээш Эрзиниң колхозтарының чарыжынга апрель айда «Коммунизмче орук» колхоз (даргазы эш Шойжун) дээре көргүзүглүг болган. Ол колхозтуң сүт-бараан фермазының ажылдакчылары эрткен дөрт айлар иштинде сүттүң ниити саалдазын эрткен чылга удур 44 хуу өстүрген, а бир саар инекке оналаштыр саалданы 10,7 хуу бедиткен. Ынчаарга ол колхоз-биле дөмей байдалда турар «Мөрен» колхозта сүттүң ниити саалдазы безин эрткен чылдың май 1-де турганындан кудулаан. Май 1-ге чедир «Мөрен» колхозка 156 инектер бызаалаан (төлү өлген инектерден аңгыда) турда, апрельде ниити сүт саалдазы 5947 кг болган, «Коммунизмче орук» колхозка 144 инектер бызаалаан турда—ол-ла айда 7169 кг сүт сагдынган. Ол ышкаш саар инектериниң баш санының хөйүнүң талазы-биле районда эң улуг, ынчангаш сүт бүдүрериниң хөрөөнге харыысалгалыг үлүг-хууну бээр ужурлуг «Чаа орук» колхозта 252 инектер бызаалаан, олардан 236 бызаалар камгалаттынып алдынган. Ынчалзажок апрельде 7560 кг сүт сагдынган болгаш эрткен чылдың чогуур үеэзинге удур саар инек бүрүзүнге оналаштыр саалда кудулаан.

Бедик сүт саалдазы дээш районнуң колхозтарының сүт-бараан фермаларының саанчыларының чарыжынга «эң эки саанчы» дээш чарыштта киржип турар «Кызыл сылдыс» колхозтуң № 1 төп сүт-бараан фермазының мурнакчы саанчызы эш Д. Сагаачы тиилекчи болуп турар. Ол эрткен айларның дургузунда бөдүнга быжыглаан 12 инектериниң баш бүрүзүнге оналаштыр 458,3 кг сүттү сагган, оон удаазында ийиги, үшкү черлерни ол-ла ферманың саанчылары Х. Чылбакай, К. Балчыт өскүлөн. Мында аныяк саанчы Кундал Балчыт дөрт ай иштинде инек бүрүзүнден 357 кг сүттү сагган турда, эрткен чылын сүт саалдазының талазы-биле районнуң мурнакчызы болуп турган «Мөрен» колхозтуң № 1 төп сүт-бараан фермазының мурнакчы саанчылары Херелмаа чүгле 164, Дермин—122,5 кг сүттү инек бүрүзүнден сагганы өлдеп чүве.

Саар инек бүрүзүнге оналаштыр сүт бүдүрери районнуң колхозтарынга апрель айның дургузунда чүге кудулаанын? Бо айтырыгны чоокта чаа райкүүскомга тургузуп, колхозтар баштаар черлериниң даргаларының болгаш ферма эргелекчилериниң тайылбырын дыннаап, мооң соңгаар ап чорудар хемчегларни дугуржуп чугаалашкан.

Маңда кол-ла чылдагаан инектериниң арып-чудааны эвес, а ажаалдачемгерилгени күштелдирип турган сүт саалдазын хүн-бүрү көвүдериниңче угланган ажыл-агыйжы, организакчы хемчегларни фермаларның эргелекчилериниңден өгелөөш колхозтар даргалары, мал ажылының тускай эртемниглери озал-шүшпең чорудуп келгенинде. Сүт-бараан фермаларында база бир көскү четпес чүүл—саалданың отчёт-учёдунуң эренгейи, саанчыларның база учётчиктериниң ажылынга ферма эргелекчилериниң доктаамал негелде, хыналда чогу болуп турар. «Чаа орук» колхозтуң № 1 төп фермазының учётчиги комсомолчу Өшкү-Саар эртенги саалдага озалдап кээп турар. Ол чокта сагдынган сүттү саанчылар боттары литрлеп хемчеп куткаш, кажан учётчик чедип кээрге адап берип турар. Бо чоруктуң түннели эки чүвеге чедирбези билдингир. Ындыг чижек «Кызыл сылдыс» колхозтуң эш Эгер эргелекчилээн сүт-бараан фермазынга база турган. Грамм-даа сүт учётан дашкаар турбас ужурлуг. Ынчангаш учётчиктериниң сүт саалдазынга харыысалгазын бедидери эргежок чугула.

Сүт саалдазының айда, кварталда график планнары фермаларда чок.

Облпотребсоюзтуң АТК-зының чолаачызы А. Е. Винник «ГАЗ-51» деп машина-биле 1960 чылдың бирги кварталының бүдүрүлге оналгазын тонна талазы-биле 192 хуу, а тонна-километр талазы-биле 164 хуу күүсеткен.

Оон эки ажылы дээш ону областың Хүндүлел самбыразында киргген.

Чурукта: А. Е. Винник.

Фото В. Лутковтуу.

Үлетпүр комбинадында

Бай-Хаактың үлетпүр комбинадының кылган эт-херексел үүлдерин Таңдының колхозтарынга болгаш алган организация база бүдүрүлге черлеринге чорааш көрүп болур. Столдар, сандайлар, диваннар, шкафтар, хааржактар бо-ла кестү бээр. Бүдүрүлгелерде болгаш бажыңарда суугулар база-ла ол комбинаттың кылган туйбузу-биле салдынып турар. Оон-даа өске идик-хеп аймаан, ыяш материалдары дээш өскөн-не хөй үүлдерни бүдүрүп турар.

ДИРЕКТОРНУҢ КАБИНЕДИНДЕ

— Ажылывыс-даа хирелиг ийин. Байдал шынап-ла нарын. Оон уштунуп алырының эвин дилеп, болдунар-ла хемчегларни ап турар бис—деп, комбинаттың директору эш Сорокин чугаалай-дыр. Чогум үүү болганын, чүге «хирелиг», «байдал нарын» болуп турарын дораан билип алыры берге болду.

Комбинаттың отчёттарын өзугаар алырга, комбинат бо чылдың баштайгы кварталда ниити продукция бүдүрер планын 106 хуу, бараанныг продукцияны—136 хуу күүсеткен бсоп турар. Апрель ай база-ла багай эвес эрткен: ниити-даа, бараанныг-даа продукцияны бүдүрери—130 ажыг хуу күүсеттинген.

— Черле багай эвес-ле чүве-дир, эш директор, план күүсеттинип турар ышкажыл. Отчёттарны көөрге, улуг бергедээшкин-даа чок ышкаштыр—дидим.

— Ол, ындыг-даа болгай-ла харын. Бистиң бүдүрүлгевисти көрүүнер, таныжыңар — деп, директор мындыг.

УЖУРУ БИЛДИНЕ БЕРДИ

Пилораманың хирээзи шиигейнип, ооң күштүг хирээлери чудукту «ши-ши, ши-ши» кылдыр диле соп тендүрүптү. Ону ынаар-ла октаптылар. «Ам чүү кылыр улус боор бис, че таакпылап алыылыңар, оолдар»—деп диликчилериниң бирээзи чугаалады. Таныжып көөрүмге пилорама ажылчыннары Иван Коломысов, Василий Полухин, Александр Данилов суглар болду.

— Ам дилер ыяжывыс чогу ол бе, Саня?—деп Коломысов айтырды.

— Кайда боор, хуу кижилериниң чагыы шоолуг боор эвес, хирт-ле дээр чүве ышкажыл. Ам база таварылга бооп кандыг бир чагыг кээрин маңаар бис ыйнаан, оолдар—деп Полухин чугаалады.

— Дилиг ыяжын кыжын-на, кажан орук бар турда сөөртүп эккеп алган болза, ам хиртиледир дилип турбас ийик бе. Хамык ыяшты белеткеп-белеткеп алгаш, чедирип ап шыдаваын, ам кылыр чүве тыппайн, хуу кижилериниң бичин-бачыы чагыг бээрин маңап орар чүү деп чоор бо?—деп, Данилов айтырган-даа, медеглээн-даа ышкаш чугаалады.

Директорнуң демги «байдал нарын» деп чүвези ам тодарап келген. Белеткээн ыяшты машина оруунга үндүрүп ап шыдаваын турда, час дүшкеш, орук үрелген, ынчангаш пилорама сөөлгү ийи айда орта ажылдаваын барган чүве-дир. Пилорама—комбинаттың эң тывыштыг бүдүрүлге салбыры. Ам хирээлээр материалдың чогу-биле орта ажылдаваын баарга директорнуң сагыш аарып органы ол чүве-дир ийин. Ужуру болза ам эвес, ол дугайын шагда-ла бодаар ужурлуг турган.

ЧАЗАНЫКЧЫЛАР БИЛЕ ДААРАНЫКЧЫЛАР

Чазаныр цехте Оюн Суукай универсальдыг (хөй кылыгларлыг) станокта стол буттарының эптээр ушталтарын таарыштыр тырткан, чанында хаарыылдаар станокта Иван Мальцев ажылдаан, оларның эштери Оюн Барынмаа, Петр Килин, Серен Алдын-оол кылыгларны эптээн, хайнышкыныг-ла ажылдаан турлар.

— Бир эвес өске цехтер база ынчаар ажылдап турар болза комбинат орулгалыг болбайн канчаар. Ам чүгле бистер, оон ыңай даараныкчылар ажылдап турар. Пилорама туруп алган, туйбу кылыр чер оода чадаарды белеткел ажылынче безин кирбээн, сапык даараар чер шуут ажыттынмаан, дарганнаар чери долу күшбиле ажылдаваын турар: мындыг боорга канчап үүле бүдер боор—деп, Суукай, Мальцев олар дораан-на чугааланыр үнгеннер.

Даараныр цех (бригадири эш Павлушкина) база-ла хирелиг ажылдап турар. Апрельде 4000 рубльдиң бараанын бүдүрер тургаш, ол цех 3600-түң хевин даараан. Апрель айның планындан артканын-даа, майның оналдазын-даа катай күүседир дээш ам цех шудургу ажылдап турар.

1959 чылдың декабрьда СЭКП райкомунуң бюрозунга эш Сорокинниң илеткелин дыңнаап, доктаал хүлээп алдынган турган чүве-дир. Ук доктаалды ам бир номчуп көрзе артык эвес боор.

С. ТАМБА.

Редакцияга чагаалар

Аңныыр чурумун үреп болбас

Аңныыр ажылы чурттуң экономиказында чугула черни өлөп турар. Бистиң областа ылангыя Тожу, Каа-Хем районнарның чамдык колхозтарының ниити орулгазының хөй кезии аңныырдан кирип турар.

Ындыг болза-даа черлик аңнарның болгаш куштарның өзеринге таарымчалыг байдалды тургузарынче чогуур кичээнгей чамдык черлерде салдынмайн турар. Ынчангаш, чамдык кижилер аңныыр чурумун үреп, оон-биле аңныыр ажылынга улуг когаралдарны чедирип турар. Аңныыр чурумунуң үрекчилери аңныыр биледи чокка, аңнарны хоруглуг үеде аңнарны, куштарны өлүрүп, оларның өзүлдезинге улуг когаралды чедирип турар. Чижээ, Танды районнуң Березовка суурда чуртап, кайда-даа ажыл кылбайн турар Монгуш Сюрюккейниң бажыңының кладовказындан 28 элик, бир буур, бир сыын хөптери тывылган. Ол кижи чүгле аңнарны хоруглуг аңнарны өлүрүп турган эвес, харын аңнаашкынның хоойлу өзугаар хоругдаан аргаларын болгаш чепсектерин ажыглап турган.

Ниитилелге ажыктыг ажыл кылырындан ойталавышаан, Бии-Хемниң Сесерлигде чуртап турар Донгак Солаан-оол эрткен чылын бир сыыны чөпшээрел чокка өлүргеш, оортан алган орулгазының барык шуптузун арагалаашкынга чарыгдаан. Чөпшээрел чокка сыын өлүрген Солаан-оолдуң хөрөөн Бии-Хемниң прокуратура чери барык хөрекке албаан. Аңныыр чурумун үреп амдажаан Солаан-оол чөпшээрел чокка 2 эликтi база чоокта чаа өлүрген. Черлик аңнарның болгаш куштарның камгалалын күштелдирери, аңныыр чурумун үрөөн кижилерни шынтыы буруу шавары эргежок чугула.

М. ШУР-ООЛ.

Ясли ажылын уттуп болбас

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозтуң № 2 бригадазының төву Хорумнуг-Кежиг суурда колхозтуң уруглар яслизи бар. Ону беш чыл бурунгаар туткан. Ол ясли-де 70 ажыг уруглар бар. Оларның иелери колхоз бүдүрүлгезинде ажылдап турар.

Ындыг болза-даа колхоз баштаар чери яслини дериг-херексел, аъш-чем-биле багай хандырып, ооң ажылынче кичээнгей салбайн келген. Ясли-де чүгле 8 демир, 3 ыяш орунар бар. Чемненир столдар безин чүгле ийи. Ол ышкаш 2 узун сандай бар, аяк, тавак чедиппес.

Бичии уругларның чип турар чемнериниң шынары чавыс. Уругларга таарыжыр амданыг чемнер аймаа кончуг эвээш. Ол ышкаш ойнаарактыр база чок. Яслини сөптеп кылганының шынары багай. Ону дескиндир херимнеп, ыяш олуртуп чаагайжыдар ажыл эки чорувайн турар.

Ясли ажылын экижидер дугайында колхоз баштаар чери (даргазы эш Настык-Доржу) чүге хемчег албайн турарыл?

С. ДАВАА.

„Шынның" материалдарының изи-биле

«ШУМОВ ШУУГАП ТУРУП БЕРГЕН»

Танды районда «Межегей» совхозтуң сүт-бараан фермазының бригадири И. Шумовтуң арагалаар, ферманың ажылчыннарын дорамчылаар чорууп болгаш совхозтуң сигени-биле бодунуң малын азырап турарын илереткен, О. Васильевтиң бижээни фельетон «Шынга» парлаттынган.

Танды райкүүскомнуң редакцияга дыңнатканы-биле алырга, фельетонда кирген фактылар хыналдадан бүрүн бадыткаттынган, И. Шумовту ажылындан үндүрген.

АЖЫЛЫ ЭКИЖЗЭН

Чадаана хоорайда парикмахерскаяның ажылында четпестерни, оон ажылдакчыларының ажыл шагы барымдаалавас, эжыага өзалдап келир, эрте чоруй баар, парикмахерскаяның хаагыг турарын О. Хомус-оол редакцияга бижээн.

Редакцияның чоруткан материалынга Чадаана хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы М. Очурнуң редакцияга харыылааны болза, шүгүмчүлелдиң изи-биле хыналда чоруткаш, түннелин коллективтиң хуралынга чугаалашкан соонда парикмахерскаяның ажылы эжижээн.

ХЕМЧЕГ АЛДЫНГАН

Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык школазының интернадынга ол школаның башкылары барбайн турарындан интернатта чуртап турар өөреникчилер ортузунда кижизидилге ажылының кошкаан илереткен А. Хертектиң чагаазы «Шынга» парлаттынган.

СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң редакцияга дыңнатканы-биле алырга, интернатта кижизидилге ажылының дугайында школаның директорунуң илеткелин партия райкомунуң бюрозунга чугаалашкаш, интернатка кижизидилге ажылын экижидер талазы-биле хемчегларни алган болгаш интернаттың эргелекчизинге коммунист эш Күдеректи киргген. Школаның башкылары интернатта чуртап турар өөреникчилер ортузунда кижизидилге ажылын күштелдиргениндеи сөөлгү үеде ажыл көскүзү-биле өөрөөн.

Театр ажылында четпестерни узуткаар үе келген

Областың национал театрын хөгжүм-шин театры кылдыр эде тургускан чорук Тыванын уран үүлүнүң моон соңгаргы хөгжүлдезинге улуг идиг болган. Театр студиязының танцы болгаш ыры бөлүктеринде талантылыг аныяктар хүлээп алдынган. Театрны эде тургускан соонда ооң чогаадыкчы составы өскен. Ам театрда артистер, хөгжүмчүлер, режиссорлар, чурукчулар—шупту 90 кижи бар. Бо дээрге дыка улуг чогаадыкчы күш-түр. Техниктиг ажылдакчылар-биле катай театрның коллективи 142 кижи болуп турар.

Чылдың кайы-даа сезонларында театрның чогаадыкчы составы чонга солун шиилерни, концерттерни көргүзүп турар. Ылаңгыя районнарга шин, концерт көргүзери эрткен чылдарга бодаарга дыка көвүдээн. Олар театрның сценазынга чаа шиилерни, концерттерни үндүргеш, ооң сөөлүнде районнарга барып көргүзүп турарлар.

Маңда чогаадыкчы ажылдакчыларның ортузунда кижизидилге ажылының кандыг янзылыг тургустунганын болгаш оларның амыдырал-чуртталгазынче кайы хире сагыш салып турарын база театрның ажылында кандыг четпестер барын чугаалажып көрээлицер.

Театрның дирекция чери, партия, комсомол организациялары болгаш профэвилел комитеди, чогаадыкчы ажылдакчыларның ортузунда политкижизидилгелиг ажылдарны сула тургускан болгаш оларның амыдырал-чуртталгазынче сагыш салбайн турар. Ол дугайын моон адаанда чамдык четпестерни көргүзерге-ле четчир.

Артистериниң политт-биллиин болгаш оларның мергежилин бедидер талазы-биле кандыг-даа ажылдар чоруттпайн турар болгаш чүгле кандыг-бир маргылдаалыг айтырыглар шиитпирлээри-биле кызыгаарлаттынып турар. Чогаадыкчы болгаш техниктиг ажылдакчыларның кандыг янзылыг чурттап турарын профэвилел комитеди болгаш дирекция чери сонуургап көрбейн турар. Чамдык чогаадыкчы ажылдакчыларның чурттап орар бажыңнарының иштиниң арыг-шевери багай. Ылаңгыя чурукчу эш Ланзыының, артист эш Крыловтуң, РСФСР-ниң алдарлыг артизи, режиссёр Забродин оларның чурттап турар бажыңнарының арыг-шеверинин багайы профэвилел комитединин арыг-шевер комиссиязының хыналда ажылындан илерээн. Коллективте тускай дыштанылга кежээлери, коллективтин-биле кино көөр чорук шуут чок.

Театрның директору эш Молчановтуң ажылында улуг четпестер бар. Ол артистериниң кандыг чурттап, амыдырап турарының дугайын бичин-даа сонуургавас. Артистер аңаа амыдырал-чуртталга дугайында айтырыг тургузуп чеде бээрге, бодунуң дүүмүетсиг чоруун көргүзер, артистер ооң каржы-халанчыг ажы-чаңынга таарзынмайн турар. Артистериниң билиин бедидеринче болгаш оларның ортузунга кижизидилге ажылын күштелдиреринче сагыш салбас. Театрда үр чылдарда ажылдап келген артистер бар-даа болза оларның театр талазы-биле билин кончуг чавыс. Кым-бир кижи чурум үреп кааа болза ону кижизидип, сургап алырын бодавас, ону ажылдан үндүрерин бодаар. Сөөлгү чылдарда театрның ажылдакчыларының ажылдан үнер чоруу көвүдээн. Чүгле бо чылдың каш айларында театрдан 20 ажыг кижи үнүп чоруткан. Оларның арызындан артистер: Өлзей-оол, Балашов, Паталин, Краснояров, Багай-оол олар арагалап чурум үрөөш, театрдан үндүрткен. Чижээ, Красноярову кыш ортузу хиреде ажылга хүлээп алгаш, сезон төнмейн турда ажылдан үндүрүпкен. Эш Молчанов кандыг-бир ажылды кылырда азы шиитпирлээрде коллективтиң арга-сүмезин тоовас, чүгле боду шиитпирлээр. «Мен билир мен, мээн айтыышкыным-биле болур» дээр шын эвес хөөннүг. Чыл бүрүде-ле хөй артистерни театрга киирип алыр, олар чыл чедир ажылдаваын чыткаш-ла театрдан үнүп чоруптар. Артистериниң ажылдан үнер чоруунуң бир чылдаганы — оларның чурттаар оран-бажың-биле хандыртынмайн турарында. Чамдык чаа келген артистер бус-биле изидер бажынга чурттаар бис деп бажың далдаар хөөннер база бар.

Чамдык артистер арагалап, мораль талазы-биле будулуп турар. Артистер Пчелов, Толстиков болгаш өске-даа ийи чаңгыстар үргүлчү арагалаар чорукка хандыкшаан.

Театрга хөй чылдар иштинде ажылдап келген, бодунуң ажылынга мергежилдиг апарган артистериниң шалынын өстүрер дугайында хемчег албайн турар болгаш харын бо талазы-биле шын эвес хажыдыышкынарны театрның дирекция чери кылган. Чижээ, артист эш В. Юхин театрга ийи чыл хире ажылдаштын 700 рубль шалынын 1200 кылдыр өстүрүп, категориязын улгаттырып, документ кылдыртып алгаш, театрдан үнүп чоруй барган. Артист эш Л. Елахина 700 рубль шалынын өстүрүп, документ кылдыртып алгаш база-ла чоруй барган. Театрга хөй чылдар иштинде үргүлчү ажылдап келген артистер хөй-ле болгай. Оларның шалынын чүге өстүрүп болбас деп! Чижээ, Ленинградтың театр институдун доосхаш келген дээди эртемниг, театрга хөй чылдарда ажылдап келген чамдык артистериниң шалынын өстүрүп өөренип болгу дөг. Аныяк артистерни кол рольдарга ойнадыр дугайында практиканы кылбайн турар. Ол чорук оларның мергежилиниң өзеринге дыка дуза болур ийик.

Артистер районнарже үр үе иштинде шин, концерт көргүзери-биле чоруй баарга, оларның бажыңнарында арткан өг-бүлезиниң кандыг янзылыг чурттап турарын дирекция чери сонуургап көрбейн турар. Артистер районнарга чоруп турда оларның машиналары болган чок-ла үредир таварылгалар хөй. Бо чылын тыва бөлүктүң артистери районнарга чоруп турда оларның машиналары каш-даа катап үрелген. Таңдыга чоруп тура Балгазындан Чедерге чедир, Барыын-Хемчикке чоруп турда Эрги-Барлыктан Аксы-Барлыкка чедир машинаны үрелгениниң олар чадаг кылаштажып тургулаан. Ол ышкаш Бии-Хем районунга чоруп тура база-ла машина үрелгениниң дыка хөй километр черни чадаг кылаштажып эрткеннер. Театрның ажылагый эргелекчизи эш Казанцев артистер районнарже базарда машиналарның техниктиг байдалының кандыг янзылыын хынап көрбес. Казанцев база-ла үргүлчү арагалаар чорукче хандыкшаан.

Үргүлчү чер кезип, шинге хөй удаа ойнаан артистерге тыпсыр шаңналды эш Молчанов районнарже шоолуг үнмес, бодунуң чоок кижилериинге тыпсып турар чоруктар бар. Чижээ, үстүнде ады үнген арагчы артист Пчеловка болгаш өскелерге-даа тус-тузунда 200 түннүг акшаны шаңнал кылдыр тывыскан. Бүдүн сезон дургузунда шинге 170—190 катап ойнап турар артистер хөй-ле болгай. Ол шаңналды оларга чүге тыпсып болбас деп.

Театрда Бүтү-россияның театр ниитилелиниң область салбыры бар. Оон даргазы эш Майер артистерге театр талазы-биле лекцияларны кылбайн турар. Ол салбыр артистериниң театр талазы-биле билиин хүн бүрүде бедидеринге дузалаар хүлээлгелиг. Театрда уран үүл чөвүдели багай ажылдап турар. Уран үүл чөвүделиниң кылыр ажылын директор болгаш режиссёрлар боттары аразында чажыт хевирлиг шиитпирлеп турар.

Театрның кол режиссёру эш Кисельгоф артистериниң мергежилин бедидер талазы-биле ажылды сула тургускан. Оон бир хүлээлгези—театрның тыва бөлүүнүң артистери-биле ажыл чорудары болур. Чонга көргүзер концерттериниң репертуарын шын шилип албас. Көдөөниң ажылышчилериинге таарышкан чаа солун номерлер кончуг эвээш. Колдуундада чон мурунга хөй катап ойнап кааткан номерлер болуп турар. Режиссёр кижи чоннуң амыдыралын өки билир ужурлуг. Эш Кисельгоф тыва улустуң амыдыралын болгаш чоннуң аажы-чаңын билбес. Ону өөренип билип алырын бодаваын турар. Чоннуң амыдыралын билбезиниңдеи тыва дыл кырынга шин тургузарынга дыка улуг бергедээшкиннер таваржып турар. Чаа өгелеп чоруур драматург К. Сагдының «Кыстын оруу» деп шинзин багай тургусканыдан ол шин улуг четпестерлиг болган болгай. Ол ышкаш Кисельгоф чогаалчы О. Саган-оолдуң «Оттуушкун» деп шинзин багай тургусканыдан ону катап өде тургузар ужурга таварышкан.

Артистер аарый бээрге безин эш Молчанов оларның дугайында бичедаа сагыш салбас. «Аарый берген, бюллетеньниг-даа болзунда оон, шин көргүзүп чоруур сен» деп артистерни ол хөрөктей бээр. Бо чылдың март айда артист Клара Сагдынын карааа аарый берген. Ол март 28-те Каа-Хемнин «Совет Тыва» колхозка оон көргүзер апарган. Караа аарыг, бюллетеньниг кижини эш Молчанов «караанны шарып-даа алгаш барып ойнаар сен» дээш албадап тургаш чорудукан. Оон соонда Сагдының караанын аарыы каданнап кедерээн, ону эмчиге кестирер ужурга таварышкан. Артист эш Окан аарый бээрге ооң-биле база-ла ындыг таварылга болган.

1959 чылда театрның чанында ажыттынган театр студиязынга өлөөн хөй талантылыг аныяктарны хүлээп алган. Чамдыктары ол студиядан үнүп чоруткан. Ам ында эвээш кижи арткан. Чамдыктары чурум үрөөш үндүрткен. Ол студиядa киргген кижилерни өзулуг программа өзугаар өөретпейн турар. Оларның кандыг янзылыг чурттап турарын дирекция чери база-ла сонуургап көрбейн турар болгаш оларның ортузунда кижизидилге ажылы кошкак тургустунган.

Хөгжүм-шин театрында доктаамал хөгжүм бөлүү чок. Ырлыг, хөгжүмнүг шиилерни чүгле баян азы пианина-биле үдеп турар болгай. Хөгжүм-шин театры болганда улустуң хөгжүм оркестриниң тускай бөлүү-даа аңаа турар ужурлуг. Тыва национал хөгжүм херекселиниң чаа бир хевирин Москвага кылып күүсеткен болгай. Ында игил, бызаанчы, чадаган, доштулуур бүдүн комплектилиг кылдынган. Ону театрга түүге ажыглап болбас деп! Аңаа үндезилээш, национал хөгжүмнүң тускай составын тургузуп болурунуң аргазы бар. Ону ойнаптар кижилер театрда хөй-ле болгай. Бо чылдың чаа сезонунуң өгезинде Р. Кенденбильдин «Чечен биле Белекмаа» деп хөгжүмнүг оперетазын көргүзериинге белеткеп өгелөөн. Ону чаңгыс баян-биле үдээр болза көрүкчүлерге солун эвес деп чүве билдингир.

Хөгжүм-шин театрының ажылында четпестерни узуткаар дугайында айтырыгны бир янзы көөрүнүң чугулазын үстүнде фактылар тодаргай көргүзүп турар.

К. ТҮЛҮШ.

Тайбыңга кыжаныышкынны тургузуп турар АКШ-тың агрессчи үүлгедиишкинин соксадыр!

КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелинде

НЬЮ-ПОРК. (СЭТА). АКШ-тың шериг ужар-чүүлүнүң Совет Эвилелинге удур, тайбыңга кыжаныышкынныг үүлгедиишкиннериниң дугайында Совет чазактың тургускан айтырыын чугаалажып көөрүн Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге майның 23-те хүнүүң ийиги чартыында уламчылзан.

Совет Эвилелиниң көдүргени чугула болгаш соңгаарладып болбас айтырыгны Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге чугаалашканының баштайгы хүнүнүң түңнелдерин КНО-нуң ажылдакчылары болгаш журналисчи бөлүктер санал-онаалдарның эгелээриниң мурнунда чугаалажып турганнар. ССРЭ-ниң даштыкы херектер министириниң Чөвүлелге тайылбырлааны Совет Эвилелиниң чазаның таваар, ханы бадыткаашкынныр, долузу-биле төлептиг болгаш ёзулуг тайбыңга ынакшылдыг туружунга чөгенчиг кажар аргаларны ажыглап, көстүп-ле турган фактылардан ыят чогу-биле ойталап турган америк төлөлекчиниң шын өвес туружунуң удурланчаан ол түңнелдер көргүскен.

Совет Эвилелинге удур АКШ-тың ужар-чүүлүнүң агрессчи үүлгедиишкиннери, совет агаар делгеминче америк самолёттарның кара туразында ханылаашкыннары болза Каттышкан Штаттарның кара-өжегөөр боттандырып турар политиказы болурун ССРЭ-ниң төлөлекчизиниң чугаазы бадыткалдыы-биле көргүскен. АКШ болза чазак баштыңчыларының Парижке болур чөвүлел хуралының үзүлгениниң талазы-биле буруулуг деп чүвени ССРЭ-ниң төлөлекчизиниң чугаазы көргүскен. АКШ-тың амгы даштыкы политиказының бүгү-ле хевир байдалдары улустар аразының харылзааларына идегешпес чорукту тургузуп турарын А. А. Громыконуң чугаазы илереткен.

АКШ-тың даштыкы политиказының ооржу чоруун Совет Эвилелиниң төлөлекчизи Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинин бедик индиринин кырынга сойгалап илередип турарының үезинде, конгресстиң ханалрының иштинге, америк парлаганың арынарынга, америк радионун болгаш телевидениениң дамчыдылгаларынга даллесчи политикага удурланыышкыннарны илередип турар килеңнээшкинниг үннер чаңгыланып тургулаан. АКШ-ты бүгү делегейниң мурнунга бужартаткан болгаш дөрт күрүнелериң удуртукчуларының ужуражыышкыннарын үеже үүлгедиишкиннериң чажыт сорук киржикчилерин хөй-ниитинин бодалгазының судунга киирери-биле ындыг политиканы калбаа-биле иштеп көөрүн негээн үннер АКШ-та улам-на дыңзыы-биле чаңгыланып турар апарган.

Тайбың хереэнге айыылдыг үүлгедиишкин—өске күрүнелериң девискээрлеринче агрессчи ёзу-биле шургуурунуң америк практиказын уузткаларын чедип алырынче, күрүнелериң хамаарышпас чоруун хүндүлеп көөрүн катап тургузарынче үглэнган Совет Эвилелиниң чүткүүшкиннериниң ёзулуг тайбыңга ынакшылдын КПО-нуң журналисчи бөлүктеринде демдеглеп турар. Америк шургуушкуннарга удур, улустар аразының дүрүмнерин камгалары-биле Совет Эвилелиниң өөлээни чаагай туружун бичин чурттар өөрүп четтириишкин-биле үнелеп көрүп турар. Чурттар аразының харылзааларының бүгү-ле норма чижектерин болгаш дүрүмнерин үрээрин «дүрүмчүдеринче» АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң ораалдажыышкыннарына ойтур шавышкынны бээр күштер Совет Эвилелинге бодаарга, ындыг чурттарда чок болуп турар.

АКШ-тың өнчүк-чөнгөлиг ораалдажыышкыннарын шиитпирлин-биле сойгалап илередип турарын, улустар аразының эргелерин Совет Эвилелиниң быжыы-биле камгалап турарын тайбыңга ынакшылдыг бүгү күрүнелер шуптузу үүлдүг деп көрүп турар. Улустар аразынга башкаландырыышкынны болдуруп, агрессияны бодунун политиказының тугу кылып турарларга удур туруштуу-биле быжыг демисежип турар совет даштыкы политиканың бедик моральдыг деннелин Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге совет төлөлекчиниң чугаазы бүгү делегейге база катап көргүскен.

Америк төлөлекчи Лоджтуң кылган хоозун хоп-меге чулчуруушкуннары чөгенчиг болгаш кандыг-даа үндезин чок болган. Америк самолёттарның өнчүк-чөнгөлиг шпиончу ужудуушкуннарының кара өжегөөр чоруттунуп турганын «уттупкан» шинчилиг бооп алгаш, Лодж шынныг буруудадыышкыннарны шуптузун агартырының аргазын ажыглаан. Ынчангаш ол ук самолётта тургускан дериг-херекселдериниң аразында агаардан халдаашкыннарга удур камгалалдың совет радар системазын электрон күжү-биле хайгаарлар аппаратура болгаш талыгыр бедиктен аэро-чурук тырттырыышкынының аппаратуразы бар дээрзи бүгү делегейге билдингир турда-ла «У-2» самолётта кандыг-даа чепсегленишкин чок деп ойталап турган.

Америк дипломат бодунуң ол чевен «агартыышкыннарын» кылырының чүгле бир неделя мурнуу чарында «Тайм» дээр америк журналдың мынча деп медеглээнин көргүзүп болур: инфра-кызыл херелдериниң дузазы-биле тырттырар херексел совет девискээриниң кырында «черлериниң калбак районнарын хаарта тудар» болгаш «фабрикаларның бедик хоолайларын», тодаргайларга ССРЭ-де үлетпүр черлерин тырттырып ап шылаар. «У-2» деп шпион самолёттуң чедер сорулгалыг чери—Свердловскиниң девискээрин көргүскен чурт чуруунда: ол журнал: «Уралдың үлетпүр төптери» деп айтып каяа болган. АКШ-тың талазынче кандыг-ла бир «айыылдыг чоруктарны» баш удур болдурбазы америк шпион ужудуушкуннарның сорулгазы ол дээрзиниң дугайында Лоджтуң хоозун бадыткаашкынары үстүнде чижектен-не тодаргай көстүп турар-дыр.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге санал-онаал солчуушкуннарының баштайгы хүнүнүң түңнели чүл дээрге, бир талазында улустар аразының харылзааларының принциптерин Совет Эвилелиниң бедик моральдыы-биле камгалааны болгаш Каттышкан Штаттарның талазындан хоозун-меге аргаларны ажыглап, агартынып турганы ол болган.

АКШ-биле эвилелчи сырый харылзаалыг күрүнелер «эвилелчи чаңгыс эптиң» эрге-ажыын бодааш, америк политиканың ниити угланнышкынын Айыыл чок чоруктун Чөвүлелинге санал-онаал солчуушкуннарының ийиги хүнүнде база-ла деткиир ужурга таварышканнар. Ол хамаан чок АКШ-тың агрессчи үүлгедиишкиннериниң шын өвес болгаш ужур-дүрүм чок чоруун олар камгалавышаан хүлөөп алыр ужурга таварышканнар. Чижээ, май 24-те Чөвүлелге бир-ле дугаарында санал берген кижи—Францияның төлөлекчизи Берар: «херек кырында ап көөр болза ССРЭ-ниң чазааның буруудадып турары май 1-де болган үүл болгаш ужудуушкуннар хайгыылчы-разведка ажылдарынга хамааржып турар» деп бадыткавас аргажок болган. Францияның төлөлекчизи ооң-биле америк ужудуушкуннарның агрессчи өнчүк-чөнгөлиг байдалын херек кырында херечилээн. Берарның медеглээни болза, «мындыг үүлгедиишкиниң хараадаанчыы кандыг-даа чигзиниишкин чок болгаш ол чорук чурттуң иштики херектеринче чаржалажыышкын деп миннип чугаалап болур. Мээң чазам болза шак ындыг үүлгедиишкиннерден шала тыртынарын күрүнелерден күзексеп турар».

Ынчап тура-ла Францияның төлөлекчизи чугаалап турган үүлүн үүмү-биле будуллура берген болгаш чугаалажып турар айтырыгның соңгаарладып болбас ужурлуунга чигзинип турарын илереткен. Францияның төлөлекчизи НАТО талазы-биле бодунуң хазынга болчурун билдингир-ле ыяк ораалдашпышаан, Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинде чугаалажып турар үүлдүң агрессчи сорулгалыынга ооң төлөлери дыка чигзинип турар» деп медеглээн. Америк ужар-үүлдүң чоруп турары ындыг шпиончу разведка үүлгедиишкиннери болза «амгы үениң практиказы» деп Францияның төлөлекчизи болчуп чугаалаан.

Америк ужар-үүлдүң агрессчи үүлгедиишкиннери дээрге «улустар аразының харылзааларын кандыг-бир байдалдыг үрээни ол өвес» деп Берар бадыткаан. «Айыттынган чорук агрессчи үүлгедиишкин болур деп француз төлөлөр көрүп шыдаазын» ол медеглээн. Совет Эвилелиниң киирип келген резолюция төлевилелин ооң төлөлери деткивес дээрзин Францияның төлөлекчизи төнчүзүнде медеглээн.

Англияның төлөлекчизи П. Диксон америк ужар-үүлдүң агрессчи үүлгедиишкиннерин база-ла деткип турган. Америк ужар-үүлдүң өнчүк-чөнгөлиг үүлгедиишкиннерин болгаш бо айтырыг талазы-биле АКШ-тың чазааның политиказын бүгү-ле аргалар-биле камгалаан. ССРЭ-ниң девискээриниң кырынга америк шериг самолёттарының разведка кылыры-биле ужудуп турганын англи делегат улуг күрүнелериниң аразында «идегежир чоруктун чок болуп турары-биле» агартырын ораалдашкан.

Бүгү чурттарның дээп болбас принциптерин үрээр чорукту кандыг-даа үүлдер агартып шыдавас деп Аргентинаның төлөлекчизи медеглээн. Ынчап тура-ла, ол ССРЭ-ниң девискээрлериниң кырынга америк самолёттарының ужудуушкуннары эвес, а... ол ужудуушкуннар дугайында айтырыгны Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге Совет Эвилелиниң тургузуп келгени тайбыңга кыжаныышкын болур деп медеглээн. Аргентинаның төлөлекчизи ССРЭ-ниң резолюциязының төлевилелинге удур бадылаар мен деп медеглээн.

Италияның төлөлекчизи база-ла НАТО чурттарының өске төлөлекчилери ышкаш, агрессчи ужудуушкуннарны болгаш америк чазактың политиказын камгалаарының шын өвес сорулгазын бодунуң мурнунга салган. Ол бодунуң будулчак чугаазы-биле «ажык дээрниң» америк шпиончу сорулгазын бар-ла щрабиле мактаан болгаш Пентагонга ажыглаар шпиончу медээлерни чыыр талазы-биле шивишкиннин ролюн КНО-га онаарынче АКШ-тың ораалдажыышкыннарынга идиг берген.

Польшаның делегады Михаловскийниң чугаазы улуг сонуургалды болдурган. Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге чугаалажып көөрү-биле Совет чазактың тургускан айтырыы канчаар-даа ажок улуг ужур-дузалыг дээрзин сөөлгү болуушкуннар көргүскен деп ол медеглээн. Өске күрүнелериниң девискээрлериниң кырынга америк ужар-үүлдүң ужудуушкуннары болза күрүнелериниң бот эргезин, үүл бүрү көрөөлерни болгаш КНО-нуң Уставын каржызы-биле үрээни ол болур деп Польшаның төлөзи көргүскен. АКШ дээрге ындыг көрөөлериниң хөй нуруузунуң киржикчизи дээрзин ол билгеш, Лодж шынныг буруудадыышкыннарны шуптузун агартырының аргазын ажыглаан. Ынчангаш ол ук самолётта тургускан дериг-херекселдериниң аразында агаардан халдаашкыннарга удур камгалалдың совет радар системазын электрон күжү-биле хайгаарлар аппаратура болгаш талыгыр бедиктен аэро-чурук тырттырыышкынының аппаратуразы бар дээрзи бүгү делегейге билдингир турда-ла «У-2» самолётта кандыг-даа чепсегленишкин чок деп ойталап турган.

АКШ-тың самолёттарының хайгыылчы ужудуушкуннарын агартыры-биле америк эрге-чагыгаларының кылып турар ораалдажыышкыннарын Михаловский хоозун чүүл деп адаан. Чогум-на ол ужудуушкуннаф айыылдыг чорукту тургузуп турар-дыр деп ол чугаалаан. Ооң ужурундан ындыг ужудуушкуннарның агрессчи өвес сорулгалыын бадыткан шынзыктырып турарынга польша төлөөлөр каттышпас. АКШ-тың өске чурттарның девискээрлеринде турар болгаш олардан шпиончу ужудуушкуннарны кылып турары шериг базаалары улустар аразынга оон-даа артык айыылдыг болгаш кыжаныышкынныг үүлдү тургузуп турар. Ындыг базаларны узуткаар чорук чепсегленишкиннерни дүжүреринге болгаш улустар аразының харылзааларын тайбың ёзу-биле хөгжүдеринге эргежок чугула үүл дээрзи амгы үеде кажангызындан-даа артык билдингир.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели болза болунга алган хүлөөлгелерин хүндүлеп көөрүнүң дүрүмүн катап күштүг болдурар болгаш ону улустар аразының харылзааларынга чогуур-ду-биле чорудар ужурлуг деп Польшаның төлөлекчизи чугаазының төнчүзүнде медеглээн. Ынчангаш ол чорук резолюцияның совет төлевилелинин сорулгазы болуп турар төлөөде, Польшаның төлөлери ол төлевилел дээш бадылаар деп ол чугаалаан.

АКШ-тың ужар-үүлүнүң агрессчи үүлгедиишкиннериниң дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүн Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели май 25-те катап уламчылаан.

Япон ажылчы чоннарның негелдези

ТОКИО. (СЭТА). Кисиниң чазааның болгаш парламентиниң адакы палатазының АКШ биле Японияның шериг керөөзин кара-туразында күштүг болдуруп бадылааны япон улустуң аваа удурланган митингилерин, чыскаалдарын чурттуң иштинге калбарткан. Май 23-те ажыл хүнү турда-ла Японияның найысылалының ажылчы чоннары Токионуң кудумчуларын таварты хоорайның төвүнче сырый чыскаал-биле базып эрткеннер. Чыскаалганнарның холдарында: «Кисиниң чазаан дүжүрер!», «Карасагыштыг керөө чок болзун!», «Парламентини озалдадыышкын чокка, доп-дораан тарадыр!» — деп бижигилеп каан лозунгар хөй-биле көстүп чоргулаан. Ол ышкаш найысылалдың элээн каш чүс студентилери база-ла хоорайның төвүнге чеде бергеннер. Премьерниң турары тускай бажыңына чоокшулап чеде бергеш, Кисиге боттарының негелделерин дамчыдып бээри-биле төлөөлерин соңгааннар. Ынчалза-даа төлөөлер бажынче кирер арга чок болганнар. Бажынны бүгү-ле талаларындан улуг күштүг полицейжи отрядтар камгалап алган болгаш аар куяктыг автомобильдериниң боолары даштан кылган кылын херимниң ындында көстүп тургулаан. Бажыңның чиге мурнунда сыырган демирден кылган моондактаашкынны тургузупкан болган.

Чыскаалганнар премьер-биле ужураштырарын негөөннер. Ынчалза-даа Киси мооң мурнунда япон улустуң төлөөлекчилериден ойталап турганы ышкаш база-ла ойталап каапкан. Студентилер бажыңче күш-биле кирерин ораалдашкан. Ынчангаш полиция биле студентилериниң аразынга болган сегиржип алышкынның түңнелинде кезек кижи балыглаттырган, 10 кижи туттуруп хоругдаттырган. Найысылалда болгаш ең ыланчыя ооң төп кезектеринде байдал болза онза байдалды чарлаан хоорай-биле дөмей болуп турар. Дижинге чедир чепсегленген полицейжилериниң улуг күштери дайынчы байдал-биле парламентиниң чанында мөөцнеттинген. Кисиниң турар черин камгалаарының талазы-биле тускай полицейжи штабты база тургускан. Дыка хөй муң полицейжилер дайынчы белеткелде турар.

Японияның политиктиг байдалы дүшкүүрлүг хеваар турбушаан. Парламентиниң залдары үш хонуктун дургузунда хос туруп келген. Чүгле социалистер, коммунистер болгаш демократтыг социализмниң партиязының кежигүннери эвес, харын-даа хамаарылгалыг депутаттар безин шуптузу ол албан черинин ажылынга киржириндан ойталап турар. Улустуң калбак удурланыышкыны болуп турда-ла, Киси болгаш ооң чашпаачы чалчалары тургустунуп келген байдалдан канчап-ла уштунуп алырыл дээш арга-мегелерни ажыглаарын ораалдажып, керөөни күштүг болдуруп арттырарын күзеп турарлар. Японияның хөй-ниитизи аваа харыы кылдыр АКШ-биле шериг керөөзин Японияның улузу хүлөөп албас деп шиитпирлин-биле медеглеп турар. Кисиниң чазааның дүжүп бээрин, парламентини тарадырын. «айыыл чок чоруктун керөөзин» күш чок болдурарын япон улус шиитпирлин-биле негеп турар.

Эйзенхауэрниң Японияга баарын соңгаарладыр чадавас

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизинин Токиодан дыннадып турарын ёзугаар алырга, АКШ-тың президентизи Эйзенхауэрниң Японияга бо чылдын июнь айда баар деп турганын соңгаарладыр талазы-биле айтырыгны амгы үеде чугаалажып турар дээрзин Японияның премьер-министри Киси май 25-те медеглээн.

Эйзенхауэрниң Японияга келир дээнин «чадап чок чөрүлдөөлер-биле» холбаштыр соңгаарладырын башкарыкчы партия болуп турар либераль-демократтыг партияның дыка хөй төлөлекчилери Кисиге сүмелеп турар.

Турцияда тудуп хоругдаашкыннар

СТАМБУЛ. (СЭТА). Турцияда чазакка удур хуудустар тарадылгазы үргүлчүлевишаан дээрзиниң дугайын «Витан» солун дыннадып турар. Ындыг хевирлиг ажыл-чорудулгазы дээш Измирде 9 кижи тудуп хоругдаттырган, оларның хөй кезии — оппозистиг улусчу-республиканчы партияның кежигүннери болуп турар.

Чагырыкчы партияга удур суртаал нептередип турганы дээш Вилайете болгаш Конья хоорайларда бөлүк кижилерни тудуп хоругдаанын ол солун база дыннадып турар.

Оманда тулчуушкуннар

ДАМАСК. (СЭТА). Оманның имамадының Дамаскиде бюрозунун төлөлекчизиниң медеглелин «Аль-Вахда» солун парлап үндүрген, ында чугаалап турары болза, Тануф районунуң Джебель Аль-Ахдар дагларынга эрткен неделяда оман партизаннар-биле англи шериглериниң аразында улуг месилдежиишкиннер ийи хонукта үргүлчүлээн. Англичаннар 25 кижизин өлүртүп, 24 кижизин балыгладып когараннар. Оларның 4 чүк машиналары чок кылдынган болгаш ийи шериг лагери өртеттинген. Оманчылар 20 кижизин өлүртүп когараннар.

Хөй удаа чунуп, эштип чоруңар

Эрте-бурунгу шагдан бээр-ле бистиң бурунгуларывыс чунар бажынга чунуп, буска каксырынга ыяк чорааннар. «Чунар бажынга буска каксырга, чунар бажын эжиртип турар» деп чоннуң чугаазы бар.

Изиг суг хирни эки адырып турар. Чунар бажынга неделяда бир катап чунуп турар чорук болза мага-ботту арыг-шевер тургузарының эн-не эки үүлү болур.

Боттарының ядарзыгай болгаш аар амыдырал-чурттарга байдалындан эрги шагда тарзачыннар шуптузу ону күүседир аргазы чок турган. Совет көдээде бис өске байдалды көрүп турар бис. Пиитиниң чунар бажыны чок колхозту ам тывары берге. Безин немецтериң тур эжелелинде турган үезинде хоозураттырып ядраттырган черлерде безин чунар бажынларны ам шагда-ла катап тургускан.

Пиитиниң чунар бажынын колхоз бүрүзүнге кылырда, бүгү колхозчулар боттарының өг-бүлезиниң иштери-биле неделяда бирден эвээш эвес чунуп болур аргалыг кылдыр кылыр ужурлуг.

Чунар бажынга чунарда саванны болгаш эыт дурбүүрну ыяавыла хереглээр херек, ооң соонда чылыг сугну бодунуң кырынче элээн каш катап саарар болгаш арыг аржыыл-биле азы чоорган-биле чоттунгаш, арыг хепти кедип алыр.

Чайгы үеде хемге, хөлге эштири дуаалыг. Сугга эштип тургаш, аргалыг болза үргүлчү шимчеп, эштип чоруур болза эки.

Эштир чер чок болза, бажың санында, ол ышкаш хову турлаглары бүрүзүнге душ (шаптатынар чер) кылып ап болур. Душ херекселдерин (бажың дужун) садып турар. Сад суггарар херекселди душка таарыштыр кылып ап болур, ону ыяшка—адагашка азы кажаа булунунга кылып ап болур. Изиг үеде душка сериткенип кактынарга дыка-ла эки. Шак ындыг «чаашкын» ылаңгыя ургуларга кончуг-ла таарымчалыг.

Үргүлчү чунар чорук быдыыр чорукту баш бурунгаар болдурбазынга эргежок чугула.

Биске быттарның кайы-хире айыылдыын улус билир: быттарны дамчыштыр аарыг кижилерден кадык кижилерге шивишкилендирер тиф болгаш кадаанзар тиф чижектиг халдавырлыг зарыглар дамчыыр. Кайда быттар чок болдур, ында ол зарыглар чок болур.

Быттар кончуг төлгүр болурлар. Кыс-быт бүрүзү хүннүң-не 10-15 сиргелерни төрүп турар, бодунуң бүгү амыдыралынын дургузунда (1,1) 2 ай хире ол, 400 болгаш ооң-даа хөй сиргелерни төрүп турарлар. Ол сиргелериниң чартык кезии хирези кыс мангыстар болур; оларның сан бүрүзү бүдүн чартык айның дургузунда база дөрт чүс, дөрт чүс сиргелерни төрүүр. Ынчангаш үш айларның дургузунда чүгле чаңгыс быт сезен муң төлду төрүп болур.

Быт мага-ботка болгаш хепке таварылга болуп тыпты бербезин дээш эн шыңгыы хайгаарар ужуртуг Чижээлээрге, демир орукка, сыныышпас вагонга үр үениң иштинде чоруур болза быдый берип болур. Олурукчуларның иштинде арыг-шевер эвес кижилер туруп болур. Ынчангаш, ындыг аян-чоруктан чаныш келгеш, доп-дораан чунар бажынга азы бажынга чунгаш, арыг хеп кедип алыр болгаш хирлиг хептерин изиг суггга хайындырып тургаш чуур болгаш изиг илиир-биле балыптар ужурлуг. База канчап билир дээш, даштыкы хепти база изиг илиир-биле базар херек. Бир эвес даштыкы хепте быт, азы ооң сиргези чораан болза хепти хлеб быжырар печкага экиди изиндиптер. Ол сорулга-биле печканы хлеб быжырарынга белетхээри ышкаш одап изиткеш, хүлүн үндүрүп каптар. Ооң соонда ол изиг печканың иштинде доорзан ыяштарны чаңгыс кат кылдыр салгаш ооң кырынга аразы хостуг кылдыр хепти салгаш (баштай хепке суг чашканнап алыр) печканың аскын болгаш хоолайын дуглап казар. Хепти печкага чартык шактан эвээш эвес үе иштинде тургузар.

Ооң өске арганы хереглеп база болур: Аптекадан мангыстарга удур ДДТ деп порошокту азы өске-даа ол ышкаш порошокту садып алгаш хептиң бүгү талаларындан ооң-биле бызап урар.

Хоорайларда болгаш улуг суурларда санитар-арттиралгениң тускай чунар бажынларын тургускулаан.

Ырак черже орукка чоруур дээнде аптекадан мангыстарга удур порошокту садып алгаш ооң-биле иштики хепти бызап алыр ужурлуг.

Ол хемчегларден ангыда, мага-ботту үргүлчү арыг-шевер ап чорууру тергиин чугула. Кым кижи үргүлчү арыг-шевер чоруурунга чаңчыккан болгаш чунар бажынга үргүлчү кирер, иштики хептерин үргүлчү солуп турар болдур, ол кижи быт деп чүвени билбес.

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын баңыңы.

СПОРТ

Удавас мотоцикл маргылдаазы

ДОСААФ-тың область комитеди хууда бирги чер дээш Кызылга мотоцикл маргылдаазын арттирериниң үрүмүн бадылаан. Бо маргылдаанын кол-ла сорулгазы болза, мотоциклчи-спортчуларның мергежилин хынаары, мотоцикли башкарарының техниказын шиңгээдип алырынче ДОСААФ кежигүннерин хаара тудар болгаш областа мотоцикл спортун сайзырангайжыдары болур.

Бо маргылда мотоцикл спортун калбартыр талазы-биле эге организацияларның чоруткан ажылын түңнеп, эң дээре мотоциклчи-спортчуларны илередир. Маргылда май айның 29-та аэропорт чоогунда аът чарыштырар черге болур. Маргылдааның программазын ёзугаар киржикчи бүрүзү 40 км черни эртер. Ону эртерде аът чарыштырар черни долгандыр 4 км черни 10 катап дескинер. Маргылдааны областың автомотоклуву организастап эрттирер.

Мотоцикл башкарын билир шынныгалыг ДОСААФ кежигүннери маргылдаага киржир. Маргылдаанын киржикчилери мотоцикл башкарар шынзылгазын, мотоциклдериниң паспортун азы техниктиг талонун болуунга алгаш келир. Авто-мотоклуб киржикчилерни спортчу хептер-биле хандырар.

Маргылдаага бистиң чуртувуска кылган бүгү маркаларның мотоциклдери киржип болур. Ол мотоциклдер маргылдаанын дүрүмүнде айытканы техниктиг негеледелери харыылар ужурлуг. Маргылда эгелээриниң мурнунда мотоциклдериниң техниктиг көрүлдези болур болгаш старттан үнериниң номерлерин бээр.

Маргылдаанын чүрүмүн ёзугаар стартты мотоциклдериниң мотору ажылдавайн турда бээр. Киржикчи бүрүзү хыналда пункуларын таварып эртер болгаш оруктун оң талазы-биле чоруур, эрте маңнаткан кижилерге шаптык катыс ужурлуг. Эң эки түңнелди көргүскен спортчу-мотоциклчилерни I, II, III чергениң дипломнары болгаш өртектиг белектер-биле шаңнаар.

БАСКЕТБОЛ

Культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг парыгының баскетбол шөлүнге областа бирги чер дээш баскетбол маргылдаазы эгелээн. Ында Чөөн-Хемчик, Бай-Тайга, Чаа-Хөл, Таңды, Каа-Хем районнарының, «Труд», «Урожай», «Буревестник» ниитилелдерниң, уругларның спорт школазының командалары киржип турар.

Маргылда Таңды—Чөөн-Хемчик районнарының ооллар командаларының ужуражыышкыны-биле эгелээн. Оюнуң бирги чартыында таңдычылар 14 сан киргеннер, а Чөөн-Хемчиктиң спортчулары 9 сан-биле харыыланнар. Ийиги чартыында командалар барык-ла деп ойнаан. Таңдычылар 24 : 18 санга тиилээннер.

Шөлде Каа-Хем районуң болгаш «Урожайның» уруглар командалары. Баштай урожайжылар санны улай-улай киир октагылап турун бээрге, көрүүчүлер «Урожай» командазы чиик тиилелгени чедип алыр дижип турган. Каа-Хемчилер урожайжыларның тактиказын билип апкаш, боттары эки ойнап эгелээннер. Ынчалза-даа элээн дуржулгалыг урожайжылар 38 : 21 санга тиилээннер.

«Трудтуң» болгаш уругларның спорт школазының уруглар командаларының оюну 54 : 30 санга труд-чуларның тиилелгези-биле доозулган. «Буревестник» — Таңдының уруглар командаларының ужуражыышкыны 24:14 санга «Буревестник» командазының тиилелгези-биле доозулган.

«Трудтуң» ооллар командазы Бай-Тайга районнуң командазын 129 : 10 санга, чиигги-биле тиилээннер. Маргылдаа үргүлчүлеп турар.

А. АЛЕКСЕЕВ.

Полиграфистерниң тиилелгези

Спорттуң «Труд» ниитилелиниң бирги чери дээш бут бөмбүүнүң маргылдаазы үргүлчүлеп турар.

Типографияның бирги командазы № 2 чүк АТК-зының бут бөмбүкчулери-биле ойнаан, транспортчуларны 8 : 0 санга утканнар. Полиграфистер 5 команда-биле ойнаан, 10 санны ап, маргыжыкчыларының хаалгазынче 56 мячикти киир тепкен болгаш бодунуң хаалгазынче үүгле 1 мячикти эрттиргеннер.

Ийиги зонада ойнап турар типографияның ийиги командазы 4 команданы утканы, 1 команда-биле хайым болган. Олар 9 санны алган болгаш өске команданың хаалгазынче 16 мячикти киирее-даа бодунуунче 6 мячикти эрттиргеннер.

Үшкү зонада ойнаашкыннар доозулган. Чадана хоорайның командазы 5 санны алган, шүүлдеге ойнаар эргени чаалап алган. Хову-Аксының командазы 4 санныг, Ак-Довурактың тудугжулары 3 санныг болгаш Шагаан-Арыгның командазы чаңгыс-даа команда удуп шыдавайн, сөөлгү черни эзлээн.

Ю. МЫЛЬНИЧОВ,
маргылдаанын кол секретары.

ЧАЗАЛГА

Бо чылдың май 27-де үнген «Шын» солунунуң 2-ги арнында 4-кү одуруунда бешки абзацының эгезин: «Бай-Тайга районнун Каргы көлөө Совединиң даргазы ...ш Очур-оол» деп чазап номчуур.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

КЫЗЫЛДЫҢ БАШКЫ УЧИЛИЩЕЗИ 1960—1961 ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНДА УЧИЛИЩЕНИҢ ТЫВА БОЛГАШ ОРУС САЛБЫРЛАРЫНГА СТУДЕНТИЛЕР ЧЫЫЛДАЗЫН ЧАРЛАН ГУР

Училищеге орттумак школаны дооскан болгаш киреринге экзаменнерин чедиишкиниг дужаатан кижилерни хүлөөп алыр. Өөрениринің хуусаазы тыва салбырга 3 чыл, орус салбырга—2 чыл. Тыва салбырга хүлөөп алдынганнар күрүнеңи долу хандырылгазынга турар, а орус салбырга хүлөөп алдынганнар стипендия-биле хандыртынар.

Тыва салбырга киреринге күзөөннер дараазында эртемнерге экзамен дужаар:

тыва болгаш орус дылдарга (бижимел-биле диктантылар бижиир);

арифметикага (аас-биле шылгадыр).

Орус салбырга киреринге күзөөннер:

Орус дылга (бижимел-биле диктант бижиир болгаш аас-биле шылгадыр);

арифметикага (аас-биле шылгадыр).

Училищеге хүлөөп алырының экзаменнерин бо чылдың август 15-тен 30-ге чедир Кызылга эрттирер.

Училищенің бирги курзунда киреринің дугайында билдиришкиннерге дараазында документилерни кады кошкаш, бо чылдың июнь 1-ден август 15-ке чедир үеним иштинде дирекция черинче чорудар:

ортумак школаны доосканының дугайында бышкан билигниң аттестадын;

хол-биле бижээн автобиографиязы;

төрүттүнгениниң дугайында херечилелдиң тускай шынзыткан хоолгазын;

кадыкшылының дугайында медицина шынзылгазын (86 майык ёзугаар);

үш фоточуруктарны (бөрт чокка тырттырган, 3×4 сантиметр хемчегли).

Билдиришкиннерни киирерин күзөөн кижиниң тодаргай адрезин айытпышаан, дараазында адресче чорудар: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, бажың № 4, Кызылдың башкы училищезиниң дирекциязынга.

ДИРЕКЦИЯ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, партийжи амыдырал болгаш пропаганда киздистериниң 23-54, харыысалгалыг секретарының 37-13, көдөө ажыл-агый киздизиниң 22-64, иштики информация киздизиниң 21-47, совет тургузуг, үлетүр болгаш транспорт киздистериниң 23-35, чагаа киздизиниң 21-27, культура болгаш амыдырал киздизиниң 25-38, бухгалтериянның 31-75, корректорларның 20-60.

ТС—00199 Чагыг № 1288. Культура өргелелиниң типографиязы.